

JMG

Kandidatuppsats i journalistik

2017-12-15

Institutionen för journalistik,
medier och kommunikation

www.jmg.gu.se

Från ettor och nollor till ett språk svenskarna kan förstå

En kvantitativ studie om hur IT-läckan på Transportstyrelsen
rapporterades i svensk dagspress

Författare: Frida Wall och Lilly Kronlund

Handledare: Marina Ghersetti

Kursansvarig: Mathias A. Färdigh



GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

Abstract

Purpose

Under the year of 2017 could everybody follow the news about the Swedish government's outsourcing of Transportstyrelsen's IT operations. Somewhere the procurement had gone wrong and confidential information had been compromised. But when it comes to news covering IT the main substance tend to be forgotten and in this case the politics got a big coverage instead.

The question raised, how does the news media reporting looks like when it comes to IT news. Is the topic really about IT or do they tend to be about something else?

Methods and materials

To find the answer we made a quantitative content analysis. In the analysis we examined the four biggest daily press in Sweden: Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen and Svenska Dagbladet. We studied what they had published about Transportstyrelsen under its first month of the covering, from 7 July. Our material consisted by the newspaper news articles that were published on paper, meaning that we did not investigate the daily press coverage online, nor did we examine opinion material like editorials.

To our help we use the framing theory, the Swedish journalism mission with orientation to inform the public, early studies about speculations, news value and news angling. From this we created a coding scheme that we used to examine the articles. During the decoding of our material we sat together and discussed all the uncertainties. Everything that was worth to note we put down in writing.

Results and conclusions

In our findings, we observed that the news covering of Transportstyrelsen was lined with political aspects. Almost half of the news articles concerned IT security one way or another, but only in nine articles could you find what consequences it had for the public. It was a lot more articles about the aftermath, the political game and the authority. Mostly the news reporting tend toward issue framing, even though the political aspects primarily was depicted as game framing. Even speculations were about the political and general consequences over security consequences.

Keywords: *IT, the transport agency, IT leak, IT scandal, the Swedish government crisis, news reporting, framing, the journalism mission, speculations, news value, news angling*

Nyckelord: *IT, Transportstyrelsen, IT-läckan, IT-skandalen, Regeringskrisen, Nyhetsrapportering, gestaltning, det journalistiska uppdraget, spekulationer, nyhetsvärdering, nyhetsvinkling*

Innehållsförteckning

Inledning	3
Tidigare forskning	5
Relevanta forskningsresultat	5
Teoretiskt ramverk	8
Det journalistiska uppdraget	8
Nyhetsvärdering.....	9
Gestaltningsteorin.....	10
Spekulationer	12
Syfte och frågeställningar	13
Metod och material	14
Forskningsmetod	14
Inspirationsstudier.....	15
Material och urval	16
Tillvägagångssätt	17
Validitet	20
Begreppsvaliditet	20
Reliabilitet	22
Resultatvaliditet.....	23
Mätfel.....	23
Intern och extern validitet.....	23
Resultat och analys	25
1. I vilken utsträckning kommer IT-frågorna fram i rapporteringen?	26
2. I vilken utsträckning förekommer sak- respektive spelgestaltning?	35
3. Domineras nyhetsrapporteringen främst av fakta eller spekulationer?	38
4. Skiljer sig rapporteringen åt mellan de olika medierna (morgon- respektive kvällspress)?	42
Diskussion	44
Referenslista:	46
Bilaga 1: Kodschema	49

Inledning

Människors lika värde samt invånarnas jämlika och jämställda möjligheter till inflytande och aktivt deltagande i samhällslivet är ett nationellt intresse. Yttrandefrihet, informationsfrihet, rätten till utbildning, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet samt religions- och övertygelsefrihet är några av de mänskliga rättigheter som ska skyddas genom arbetet för Sveriges säkerhet. Demokrati, mänskliga fri- och rättigheter, samt Sveriges säkerhet stärks av fria, självständiga medier. Robusta samhällskommunikationer, i synnerhet mellan myndigheter, är av central betydelse. Hur myndigheter, allmänhet och medier kommunicerar kan även vara avgörande för hur en kris eller händelse utvecklar sig.

Våra nationella intressen
Nationell säkerhetsstrategi Regeringen, 2017¹

Överallt i den svenska vardagen möts svenska medborgare och datorer. Många bär dagligen med sig internet i en liten dator stor nog att rymmas i bakfickan, den så kallade smarta mobilen². Svenskarna har inte bara tillgång till internet privat utan majoriteten har även tillgång till internet via arbetet.³ Vi både hanterar och arbetar med datorer, men det är också så att datorerna hanterar oss. De svenska myndigheterna förvarar information om oss och det svenska samhället i databaser både online och offline. Eftersom majoriteten av svenskarna har tillgång till internet menar Internetstiftelsen i Sverige (IIS) att detta är något som myndigheter och företag måste förhålla sig till, deras tjänster behöver bli digitala och tillgänglighetsanpassade online.⁴ Svenskarna har enligt IIS ett stort förtroende för att myndigheter inte kommer inkräkta på privatpersoners integritet, i synnerhet jämfört med vad de har för näringslivet i samma avseende.⁵ Men vad händer när systemet inte fungerar eller när sekretess-stämplad information når ut till obehöriga?

Den mesta informationen om politik och samhälle når medborgarna genom medierna vilket gör att de är att betrakta som medborgarnas fönster mot verkligheten. I kontrast till den obegränsade verkligheten står dock mediernas begränsade utrymme. Medierna väljer vad som ska publiceras, vad som ska uppmärksammas och hur det ska förmedlas. Det sätter medierna i en maktposition och ger dem möjligheten att delvis styra kommunikationen mellan medborgare, politiska aktörer och andra, genom nyhetsrapporteringen.⁶ En relativt ny utmaning har dock uppstått för journalisterna i nyhetsrapporteringen, det där med datorer och IT är inte alltid så lätt. Till att börja med är det ett väldigt abstrakt fenomen och sedan innebär det nya risker. Resultatet från André Janssons enkätundersökning av svenskars riskmedvetenhet visar att det för många upplevs som en hög integritetsrisk att posta privata bilder på internet. Att bära med sig en mobiltelefon eller att skicka ett e-post förknippas däremot inte med samma integritetsrisk.⁷ Detta trots att det har bland annat rapporterats i *Dagens Nyheter* om hur din

¹Citerad ur: Ryd, Erik & Turell, Johan, *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* "Mediebranschen - hot, risker och sårbarheter", 2017 Tillgänglig: <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/28258.pdf> (hämtad 2017-11-09), s.15.

²Davidsson, Pamela & Thoreson, Anders, "Svenskarna och internet 2017 - Undersökning om svenskarnas internetvanor" *Internetstiftelsen i Sverige*, 2017, tillgänglig: https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2017.pdf (hämtad 2017-11-08), s.12.

³Ibid., s.30.

⁴Ibid., s.120.

⁵Ibid., s.128f.

⁶Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, "Demokrati, medier och journalistik", *Medierna och demokratin* (red. Lars Nord & Jesper Strömbäck), Lund: Studentlitteratur, 2012, s.11ff.

⁷Jansson, André, "Integritetsrisker och nya medier", *Nordiskt ljus* (red. Sören Holmberg & Lennart Weibull), Göteborg: SOM-institutet, 2010, s.265.

mobil kartlägger dig⁸ och att IIS har rapporterat om att det bland annat går att läsa andras e-postmeddelandet eller förvanska det.⁹

Ovanstående leder fram till den här studiens syfte: att undersöka hur rapporteringen om IT-nyheter ser ut i svensk dagspress. IT-nyheter i denna studien avgränsas till nyheter som rör mjukvarusystem (även kallat datorprogram) som behandlar och berör svensk infrastruktur och information om samhället och befolkningen. Vi är framför allt intresserade av nyheter som rör säkerheten och driften runt dessa. För att undersöka nyhetsrapporteringen kring IT har vi valt ut en händelse som var rikstäckande, rapporterades under en längre tidsperiod och som framför allt var aktuell. Den händelsen som bedömdes uppfylla dessa krav var IT-läckan på Transportstyrelsen, och därav är det den händelsen som denna studie riktar allt sitt fokus mot.

Transportstyrelsens IT-läcka startade 2015 när myndigheten valde att förflytta delar av deras IT-drift till en extern part. Anledningen var att den föregående Alliansregeringen fyra år tidigare hade uppmanat flera myndigheter till outsourcing (utkontraktering) för att spara pengar. International Business Machines Corporation (IBM) var det företaget som vann upphandlingen om Transportstyrelsens IT-drift. IBM skulle alltså förvara och förvalta information åt Transportstyrelsen, liksom ett digitalt lager. Informationen som IBM skulle ansvara över innehöll bland annat körkort- och fordonsregistren, problemet var att detta skyddades av lagar som berörde känsliga uppgifter. Transportstyrelsens dåvarande generaldirektör Maria Ågren valde att ta avsteg från lagen genom att låta IBMs personal slippa säkerhetsprövningen. Detta var ett beslut som Transportstyrelsens personal ifrågasatte och inte fick gehör för. Säkerhetspolisens (Säpo) kontroll samma år visade att svensk sekretesskyddad information handskades av obehörig personal i Östeuropa, något som Säpo uppmanat Transportstyrelsen att stoppa omgående. Efter årsskiftet startade Säpo en förundersökning mot Transportstyrelsen och ett år senare avgick Maria Ågren.¹⁰ Allt detta avslöjades av Dagens Nyheter den sjunde juli 2017.¹¹ Ett avslöjande som ledde till två ministrars avgång. Huruvida driften av Transportstyrelsens information hos IBM ser ut efter detta har varken Transportstyrelsen eller IBM uttalat sig om. När denna studie avslutas har rapporteringen om händelsen inte helt avstannat. Under rapporteringens gång kallades händelsen av svensk dagspress främst för Transportstyrelsens *IT-skandal* och *regeringskrisen*¹², men vi har dock valt att kalla händelsen för IT-läckan. Detta då denna benämning har en neutral värdeladdning jämfört med att kalla det för en skandal eller en kris och är en bättre beskrivning för själva händelsen då de var information som läckte ut till en obehörig part.

Det är mediernas uppgift att förse medborgare med den information de behöver för att fritt kunna ta ställning i frågor som rör samhället.¹³ IT-läckan involverade såväl styrande politiker som myndigheter. Den drabbade samhället och kunde i och med de läckta uppgifterna påverka den enskilde samhällsmedborgaren. Ur detta perspektiv är det relevant att undersöka hur IT-läckan rapporterades i svensk dagspress. Vilken information förde man fram och vad fokuserade man på. Hur informerad blev allmänheten och kunde man förstå vad som egentligen hade hänt?

⁸Larsson, Linus & Örstadius, Kristoffer, "Mobilen spårar dig överallt", *Dagens Nyheter*, 15 aug 2015, tillgänglig: <https://www.dn.se/ekonomi/mobilen-sparar-dig-overallt/> (hämtad: 2017-11-17).

⁹Goldberg, Daniel & Larsson, Linus, "E-post är som vykort", *It-säkerhet för privatpersoner - en introduktion* (Red. Hasse Nilsson) Stockholm: IIS, s.36ff, 2013.

¹⁰Crona, Malin, m.fl., "Transportstyrelsens IT-affär: Detta har hänt", *SVT nyheter*, 17 juli 2017, Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/transportstyrelsens-sakerhetsskandal-detta-har-hant> (hämtad 2017-12-02).

¹¹Delin, Mikael., Svahn, Clas & Örstadius, Kristoffer "Misstänks för brott som kan hota rikets säkerhet", *Dagens Nyheter*, 7 aug 2017, s.8.

¹²Crona, Malin, m.fl., 2017.

¹³SOU 2006:8 "Mångfald och räckvidd. Slutbetänkande av presskommittén 2004", Stockholm: Fritzes, 2006, tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/D61BB277-B965-417B-9237-84629BC6A4F6> (hämtad: 2017-11-09), s.126.

Tidigare forskning

Vid en genomsökning av forskningsfältet har det observerats att det finns få studier om hur svenska nyhetsmedier har rapporterat om större IT-nyheter. De studier som vi har funnit är enstaka fallstudier som studerat den svenska dagspressen, närmare bestämt två kandidatuppsatser som är åtta respektive nio år gamla. Den digitala utvecklingen sker hela tiden och väldigt snabbt. Sett ur det perspektivet saknas därmed undersökningar av aktuella händelser och jämförelser mellan flera olika händelser. Därmed kan en forskningslucka urskiljas och studiens problemställning konkretiseras.

Förutom de två nämnda kandidatuppsatserna som vi återkommer till senare har vi inte funnit någon tidigare forskning om hur nyhetsmedier rapporterar om IT-nyheter. Forskning om IT och journalistik har främst bedrivits kring hur journalister kan använda IT som verktyg och publiceringsplattform och inte om IT som nyhetsinnehåll, vilket är det som studien kommer att fokusera på. Därför har vi tagit ett steg tillbaka och tittat på tidigare forskning om nyhetsvärdering och om hur mediernas nyhetsrapportering ser ut generellt.

Relevanta forskningsresultat

Herbert J. Gans publicerade 1979 en undersökning där han granskade nyheterna under slutet av 1960-talet och 1970-talets första hälft.¹⁴ Han undersökte vilka händelser journalister valt att rapportera om som nyheter och vad rapporteringen fokuseras på. Gans studie baseras på amerikanska medier och medier som rapporterar om amerikanska nyheter. Han menar dock att studien skulle gå att generalisera även till andra, vad han kallade, moderna länder.¹⁵ I sin studie fann Gans två huvudsakliga kategorier av aktörer; kända och okända. De kända aktörerna förekom i större utsträckning än de okända. Den vanligaste förekommande kända individen i USA är presidenten,¹⁶ vilket i Sverige skulle motsvara statsministern. De vanligaste kända aktörerna i Gans undersökning tillhörde grupperna politiker och myndigheter, följt av förövare och "grova" brottslingar. Därefter kommer experter och företags/arbetschefer. Värt att notera är att undersökningen gjorts under en period där Charles Manson, Kennedy-mordet och Watergate inträffade, brottslingar tog därmed stor plats i medierna under den här perioden. I sin studie delade Gans upp hur vanligt förekommande olika händelser var i nyhetsmedierna.¹⁷ De tre vanligaste han fann berör politiker: politiska konflikter, politiska diskussioner och förslag samt politiska avgångar. Därefter följdes demonstrationer/protester, brott/skandaler/utredningar och katastrofer.

Gans studie visar att politiker är de vanligaste förekommande aktörerna och att det är de politiska konflikterna och debatterna som får störst utrymme i nyheterna. Om man söker på nyheter om "Transportstyrelsens IT-skandal" i slutet av 2017 visar sökresultatet att rapporteringen fokuserade mycket på politiker och myndigheter. Därför tittade vi även på tidigare forskning rörande politiker i nyheterna och gestaltningen av dessa.

Medieforskning om nyhetsrapportering av politiska händelser och aktörer kopplas ofta ihop med forskning om gestaltning. Jesper Strömbäck och Lars Nord har gjort flera svenska studier kring gestaltning och politik i nyhetsmedierna, inriktade mot termerna sak och spel. Sakgestaltning innebär enligt dem att rapporteringen fokuserar på ett sakligt innehåll i förhållande till verkligheten, som exempelvis politiska förslag, åsikter i sakfrågor eller sådant som är relevant för det sakliga innehållet. Om rapporteringen istället präglas av hur politiken

¹⁴Gans, Herbert J, *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time* New York: Pantheon Books, Northwestern University Press, 1979, s.8.

¹⁵Ibid.,s.9.

¹⁶Ibid, s.9ff.

¹⁷Kommentar: Gans kallar de för *activities in news* och förklarar dem som *behavior patterns* (s.15).

bedrivs utifrån strategier och gärna i termer av vinnare och förlorare räknas det som spelgestaltning. I Strömbäck och Nords rapport *Mest spelgestaltningar och strukturell partiskhet – En analys av svensk valrörelsejournalistik 2002 - 2014* har de studerat hur politik gestaltas i tryckt press och tv under valbevakningen av de fyra svenska valen som ägde rum mellan åren 2002 och 2014. De har fokuserat på Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen, Svenska Dagbladet, TV4 Nyheterna 19.00 och Rapport 19.30.¹⁸ Strömbäck och Nords resultat visar att nyhetsrapporteringen som handlar om politiska val domineras av spelgestaltningar. Mellan de undersökta åren minskade andelen sakgestaltade artiklar om politik med en femtedel, samtidigt som andelen spelgestaltningar ökade avsevärt. 2006 var det jämnt fördelat mellan de båda gestaltningsformerna men år 2014 hade spelgestaltningarna ökat till 61 procent och sakgestaltning hade sjunkit till 39 procent.¹⁹ Vårt resultat är intressant att ställa mot Strömbäck och Nords för att se om studiens resultat uppvisar samma tendenser som deras. Det vill säga om spelgestaltningar även dominerar i ett material som inte undersöker mediernas rapportering om politiska val utan istället berör politik ur ett annat perspektiv. Vi får därigenom en bild av om det finns skillnader mellan hur man rapporterar om valpolitik och IT- nyheter som inkluderar politiska aktörer eller om samma mönster går att finna.

Spelgestaltning innebär, som ovan nämnt, att det är spelet kring sakfrågan som fokuseras snarare än vad som faktiskt har hänt och vem som sa vad. En stor del av detta menar Strömbäck handlar om att medierna pekar ut vinnare och förlorare innan exempelvis ett val har ägt rum.²⁰ Detta skriver han i sin doktorsavhandling *Gäster hos verkligheten - en studie av journalistik, demokrati och politisk misstro* inte bara kan kallas för spelgestaltning utan också är en form av journalistiska spekulationer.²¹ I avhandlingen har Strömbäck studerat den journalistiska rapporteringen i tryckt press och tv de tre sista veckorna före valet 1998, han har även studerat hur journalistiken påverkar människors uppfattningar av politiker. Detta genomfördes dels med en kvantitativ innehållsanalys för att se hur rapporteringen i medierna konkret såg ut och dels med en enkätundersökning, MIO-undersökningen 1998, för att se vilka uppfattningar människor har av politiker.²² Strömbäck har i avhandlingen bland annat undersökt förekomsten av olika former av spekulationer. Att utse vinnare och förlorare menar han är en av dem, medan andra kan handla om exempelvis effekter av sådant som har inträffat eller förslag som kan läggas.²³ Strömbäck skiljer på spekulationer om sådant som redan har inträffat och spekulationer om saker som kan hända. Resultatet visar att det förstnämnda förekommer i ungefär en femtedel av tidningsartiklarna medan de är dubbelt så vanliga i TV-inslagen. Den andra formen av spekulationer visade sig vara desto mer förekommande. I mer än hälften av artiklarna och inslagen återfanns spekulationer om saker som kan komma att hända. I och med resultatet menar Strömbäck att journalistiken lever i skuggan av framtiden, med en vilja att förutse vad som kommer att hända snarare än att rapportera om det som har hänt.²⁴ I likhet med forskningen om gestaltning är det intressant att jämföra vårt resultat mot Strömbäcks undersökning om spekulationer för att se om det journalistiska materialet i lika stor utsträckning innehåller spekulationer även när det inte är politiska val som undersöks. Att inkludera spekulationer i studien ger oss även ytterligare ett perspektiv på vilken information som förmedlades till allmänheten i samband med IT-läckan på Transportstyrelsen. Hur

¹⁸Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, *Mest spelgestaltningar och strukturell partiskhet. En analys av svensk valrörelsejournalistik 2002–2014* Sundsvall: Mittuniversitet, 2017, tillgänglig:

<https://www.miun.se/siteassets/forskning/center-och-institut/demicom/demicomrapporter/33-mest-spelgestaltningar-och-strukturell-partiskhet.pdf> (hämtad 2017-11-18), s.3.

¹⁹Ibid., s.12ff.

²⁰Strömbäck, Jesper, *Gäster hos verkligheten. En studie av journalistik, demokrati och politisk misstro*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2001, s.243f.

²¹Ibid., s.324.

²²Ibid., s.40ff.

²³Ibid., s.324f.

²⁴Ibid., s. 326ff.

Strömbäck definierar och kategoriserar spekulationer återkommer i teorikapitlet (3.4. Spekulationer) där vi utförligare beskriver spekulationer utifrån ett teoretiskt perspektiv, genom Strömbäck.

När vi sökte efter tidigare kandidatuppsatser som berör hur svenska medier rapporterar om händelser som berör IT fann vi två uppsatser som studerat detta i varsin fallstudie. Stina Ivarsson och Emma Kruskop skrev 2008 uppsatsen *Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment* där de undersökt hur nyhetsrapporteringen i dagspress (Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet och Expressen) såg ut när FRA-lagen diskuterades och röstades fram.²⁵ Uppsatsen *Piratkrig i medierna* skrevs 2009 av Joakim Gerhardsson och Joel Gustafsson, de har undersökt hur nyhetsrapporteringen såg ut i Sveriges fyra största morgontidningar (Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Göteborgs-Posten och Sydsvenska Dagbladet) vid och omkring IPRED-lagens införande.²⁶ IPRED-lagen innebär i korta drag att åklagare och polis kan begära ut information om IP-adresser, för att kunna motarbeta fildelningsbrott.²⁷ En IP-adress är en serie siffror som en dator blir tilldelad när den kopplar upp mot internet,²⁸ liknande som att en telefon behöver ett telefonnummer för att den ska kunna ansluta till telefonnätet.

Kandidatuppsatserna visar på klar majoritet för sakgestaltning framför spelgestaltning. I båda uppsatserna var det tre fjärdedelar av alla undersökta artiklar som sakgestaltades. Fokus låg i båda uppsatserna främst på lagarna, protesterna, myndigheten (FRA) eller fildelning (IPRED). Den fjärdedel av artiklarna som spelgestaltades fokuserade dock främst på politikerna.²⁹ I *Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment* var det sakområdet omröstning som spelgestaltades mest³⁰ och i *Piratkrig i medierna* var det film- och musikbranschen och riksdagsomröstningen.³¹ Uppsatserna var även samstämmiga i resultatet gällande hur stor andel personifiering som förekom då de båda redovisade ett resultat på en tredjedel personifierade artiklar. Bland källorna finner de att över hälften är politiker.³² I IPRED-studien lyftes även att 93 procent av alla källor var elitkällor.³³

Med anledning av att det saknas jämförande studier inom området och utifrån de två tidigare uppsatserna är det relevant att undersöka om samma tendenser som deras resultat påvisat går att finna även i rapporteringen kring IT-läckan på Transportstyrelsen. Vi har därför valt att integrera *Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment* och *Piratkrig i medierna* i vår studie för att jämföra vårt resultat med deras. Därmed breddar studien forskningsfältet då rapporteringen kring en specifik aktuell händelse studeras, samt jämförs med tidigare studiers resultat för att se om liknande mönster går att finna. I avsnittet inspirationsstudier (kapitel 5.2.) presenteras uppsatserna ytterligare då de även har använts som inspiration för vår studie.

²⁵Ivarsson, Stina & Kruskop, Emma *Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment* Sundsvall: Mittuniversitetet, 2008

²⁶Gerhardsson, Joakim & Gustafsson, Joel, *Piratkrig i medierna*, Sundsvall: Mittuniversitetet, 2009

²⁷*Nationalencyklopedin*, "IPRED-lagen", tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/ipred-lagen> (hämtad: 2017-12-14)

²⁸*Nationalencyklopedin*, "IP-nummer", tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/ip-nummer> (hämtad: 2017-12-14)

²⁹Gerhardsson & Gustafsson, 2009, samt Ivarsson & Kruskop, 2008.

³⁰Ivarsson & Kruskop, 2008.

³¹Gerhardsson & Gustafsson, 2009

³²Gerhardsson & Gustafsson, 2009, samt Ivarsson & Kruskop, 2008

³³Gerhardsson & Gustafsson, 2009

Teoretiskt ramverk

För att kunna undersöka hur dagspressen rapporterade om IT-läckan på Transportstyrelsen används teorier om det journalistiska uppdraget, journalistiska gestaltningar, nyhetsvärdering och spekulationer. Nedan presenteras dessa och deras roll i vår studie.

Det journalistiska uppdraget

I 1994 års pressutredning presenteras tre begrepp som fastslås vara mediernas huvudsakliga uppgifter: information- granskning- och forumuppgiften.³⁴ Genom att förse medborgare med den information de behöver för att fritt kunna ta ställning i frågor som rör samhället, granska de inflytelserika i samhället och låta olika åsikter och kulturyttringar komma till tals bidrar massmedierna till den fria åsiktsbildningen. Uppgifterna har sedan pressutredningen 1994 vidhållits, och i utredningen från 2006 klargörs även att “massmedierna spelar en central roll i det demokratiska systemet”.³⁵

Uppgifterna formulerades till en början för att vara vägledande för statens presspolitik men har även kommit att benämnas som “mediernas demokratiska uppgifter”.³⁶ Medieforskarna Strömbäck och Nord menar att medierna genom att oberoende informera, granska och vara ett forum för debatt bidrar till en fungerande demokrati, vilket således också är de krav som demokratin ställer på medierna. Vidare skriver de att om journalistiken ska kunna informera och granska på ett sådant sätt som ger medborgarna möjlighet att ta ställning i samhällsfrågor skall den ge allsidiga och sanningsenliga bilder av verkligheten.³⁷

Samma resonemang går att finna i *Spelregler för press, radio och tv* där följande formulering återfinns: “massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.”³⁸ Spelregler för press, radio och tv är etiska riktlinjer framtagna av Pressens samarbetsnämnd för publicistisk verksamhet i Sverige. Baserat på Spelregler för press, radio och tv har Nord och Strömbäck format sju krav som journalistiska produkter vars syfte är att informera bör leva upp till:

- 1) att tillämpa principen om två av varandra oberoende källor och låta olika sidor komma till tals, 2) att i huvudsak vara beskrivande, och i den mål tolkningar förekommer, 3) tydligt skilja mellan fakta å ena sidan och tolkningar och spekulationer å den andra, 4) att tydligt skilja mellan bekräftade och obekräftade uppgifter, 5) att vara tydlig med vilka källor som använts, 6) att inte dramatisera på ett sätt som suddar ut gränsen mellan fakta och fiktion, samt 7) att inte anspela på allmänt hållna stereotyper och fördomar på ett sätt som bidrar till att de sprids och förstärks.³⁹

Studien kommer främst att fokusera på informationsuppdraget, det vill säga att medierna skall förse medborgarna med den information de behöver för att fritt kunna ta ställning i frågor som rör samhället. Detta är både viktigt och relevant att undersöka då händelsen vi studerar inkluderar såväl myndigheter som politiker samt att den drabbade både landet och medborgarna. Utifrån detta finner vi det relevant att inkludera det journalistiska uppdraget i studien och genom detta forma mätbara variabler för att se vilken karaktär informationen som nådde medborgarna i samband med den undersökta händelsen hade.

³⁴SOU, 2006:8, s.126.

³⁵Ibid., s.126.

³⁶Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, 2012, s.17.

³⁷Ibid., s. 17f.

³⁸Pressens samarbetsnämnd “Spelregler för press, radio och tv”, 2015, tillgänglig:

<http://tu.se/wp-content/uploads/2016/03/Spelregler-oktober-2015.pdf> (hämtad: 2017-11-09), s.7.

³⁹Nord & Strömbäck, 2012, s. 18f.

Nyhetsvärdering

För att förstå och kunna analysera studiens resultat om hur svensk dagspress rapporterar om IT-nyheter behöver vi börja med att definiera vad som är en nyhet och vad som påverkar nyhetsurvalet. I denna studie definieras nyheter efter Håkan Hvitfeldts definition; nyheter är material som publiceras i massmedierna om aktuella händelser och förhållanden hämtade från verkligheten samt kommentarer och beskrivningar av dessa.⁴⁰ Eftersom inte alla händelser och förhållanden kan bli nyheter⁴¹ är det journalisternas jobb att välja ut den fakta som ska omvandlas till nyheter.⁴² En stor del av arbetet går ut på att hitta slående och sensationella aspekter, sådant som kan fånga publikens intresse.⁴³ För att fånga sin publik omarbetar och förenklar journalisten informationen, vilket innebär att nyheten vinklas.⁴⁴ Hvitfelt beskriver att nyheter har större chans att publiceras om de:

- Behandlar politik, ekonomi samt brott eller olyckor
- och om det är kort geografiskt eller kulturellt avstånd
- till händelser och förhållanden
- som är sensationella eller överraskande,
- handlar om enskilda elitpersoner
- och beskrivs tillräckligt enkelt
- men är viktiga och relevanta,
- utspelas under kort tid men som del av ett tema,
- har negativa inslag
- och har elitpersoner som källor.⁴⁵

Det är alltså inte bara vad den specifika händelsen innebär som är avgörande för nyhetsvärderingen och som avgör om en nyhet har tillräckligt högt nyhetsvärde för att publiceras eller inte. Förutom ovanstående punkter sammanfattade av Hvitfelt spelar också kriterier såsom att händelsen kan följas under en längre tid, att händelsen involverar och får konsekvenser för många människor och att händelsen berör personer som har inflytande i samhället. Att nyheten avviker från det förväntade, det vill säga att den är ovanlig och/eller dramatisk, bedöms också vara ett viktigt kriterium för nyhetsvärderingen.⁴⁶

Det räcker dock inte med att nyheten ska värderas utan den måste som tidigare nämnt även vinklas för att fånga publikens intresse. Att vinkla en nyhet innebär man väljer ut nyhetens huvudfokus utan att göra den osann. Hvitfelt menar att följande journalistiska vinklingar som är vanligast förekommande:

1. Personifiering
2. Den enskilde mot myndigheten
3. Överdrifter och dramatik
4. Politisering
5. Negativitet
6. Skandal och sensation
7. Journalistens eget engagemang

⁴⁰Hvitfelt, Håkan, *Nyheterna och verkligheten - Byggstenar till en teori*, Göteborg: Göteborgs universitet, 1989, s.10.

⁴¹Gans, 1979, s.279.

⁴²Ibid s.306.

⁴³Hvitfelt, 1989, s.103.

⁴⁴Gans, 1979, s.307f.

⁴⁵Hvitfelt, Håkan, *På första sidan - En studie i nyhetsvärdering*, Stockholm: Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, 1985, s.216.

⁴⁶Statens medieråd "Vad blir en nyhet?", 2015, tillgänglig;

<https://statensmedierad.se/laromedier/kallkritikvemvadvarfor/vadblirennnyhet.423.html> (hämtad: 2017-11-14)

8. Konflikter och motsättningar
9. Hot och katastrof
10. Lokal vinkel⁴⁷

I studien kommer främst vinklingarna personifiering och hot och katastrof att fokuseras och undersökas, där vi kommer använda Hvitfeldts definitioner av dessa. Om artikeln fokuserar på en eller ett fåtal individer så räknas det som personifiering. Om det istället är vilka hot och katastrofer som berör nyheten och hur dessa kan påverka publiken blir vinklingen fokuserad på hot och katastrof.⁴⁸ Anledningen till att dessa två vinklingar valts ut är för att kunna undersöka hur ofta fokus läggs på personer framför sakfrågan samt hur mycket uppmärksamhet riskerna får.

Urvalet och rapporteringen av nyheter påverkas inte enbart av nyhetsvärderingen utan också av det som kallas för medielogik. Det innebär att mediets format får avgöra innehållet, det vill säga de rutiner, mönster och mallar som finns inom mediets tradition. Detta för att det går både lättare och fortare att arbeta efter bestämda regler, samt att nyhetsmediet möter de förväntningar som finns hos publiken. Forskarna David L. Altheide och Robert P. Snow myntade begreppet och delade in det i tre olika kategorier. Det första, *utbudsformatet*, innebär att olika typer av medieinnehåll förekommer på olika sätt i olika medier. Det andra som kallas för *temaformat* syftar till att medierna har olika rutiner i hur de rapporterar om olika händelser, exempelvis skiljer sig sportsidorna och kultursidorna åt. Det sista, *textformatet*, går ut på att det är formatet som avgör hur texten formas och vilka ordval som väljs, exempelvis så skiljer det sig i hur en nyhetsartikel och en krönika skrivs.⁴⁹ Hvitfelt har utvecklat detta vidare och han sammanfattar medielogiken som; de egenskaper ett medium besitter bestämmer vilken typ av innehåll som ska rapporteras.⁵⁰ Mellan morgon- och kvällspress skiljer sig tiden för utgivning, men också i hur de får sina främsta inkomster (prenumerationer och lösnummerförsäljning).⁵¹ Till skillnad från morgonpressen finansieras kvällspressen främst genom antal sålda lösnummer. Vilket leder till att deras urval och rapportering ser annorlunda ut än morgonpressens. Kvällspressen förenklar nyheterna i större utsträckning och betonar gärna nyheter som är sensationella och konfliktladdade.⁵²

Med hjälp av teorin om nyhetsvärdering och medielogik får vi en förståelse för varför vissa delar av händelsen och varför vissa aktörer lyfts fram och fokuseras framför andra. Definitionen av medielogik ger oss vid sidan om det också en förståelse för varför vissa skillnader mellan morgon- och kvällspress kan uppmärksammas.

Gestaltningsteorin

Då syftet med undersökningen är att undersöka hur rapporteringen om IT-läckan på Transportstyrelsen såg ut ur ett brett perspektiv är också nyhetens gestaltning av stor betydelse och ett begrepp som ges en central betydelse i undersökningen.

Gestaltningsteorin (eller *framing theory* som den heter på engelska) är ett sätt att rama in en grundläggande struktur för en nyhet, på ett liknande sätt som man bygger grunden för ett hus.

⁴⁷Hvitfelt, 1989, s.103ff.

⁴⁸Ibid. s.106.

⁴⁹Ghersetti, Marina, *Sensationella berättelser. En studie av nyheter från Angola 1987 och om Prinsessan Diana 1997 i dagstidningar, radio och TV*, Göteborg: Göteborgs universitet, 2000, s.30f.

⁵⁰Hvitfelt, Håkan (2003) *Nyheter vid kriser*, Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten, 2003, tillgänglig: <https://rib.msb.se/filer/pdf/20741.pdf> (hämtad: 14 nov 2017) s.31.

⁵¹Ibid s.13 & s.33.

⁵²Ibid s.33.

På grunden bygger man sedan vidare med nyhetens detaljer.⁵³ Det innebär att gestaltningen påverkas av hur medierna väljer att framställa och rama in nyheter genom vad som inkluderas och vad som anses oviktigt.⁵⁴ Hur en nyhet gestaltas påverkar hur publiken analyserar den och vilka slutsatser som publiken drar av nyheten. Det räcker med små förändringar i ordvalet för att gestaltningen ska förändras, samtidigt hjälper gestaltningen till att sätta nyheten i en kontext⁵⁵ och gör det enklare att förklara och förstå nyheterna.⁵⁶ Med andra ord handlar gestaltningsteorin om att medierna genom urval och gestaltning påverkar människors uppfattningar och bilder av verkligheten.⁵⁷

Det finns flera olika inriktningar inom gestaltningsteorin. I denna uppsats används Strömbäcks inriktning inom gestaltningsteorin. Han har översatt och byggt vidare på Joseph N. Cappellas och Kathleen Hall Jamiesons termer *strategic or game frames* och *issue frames*.⁵⁸ Hädanefter kommer den svenska översättningen *sakgestaltning* och *spelgestaltning* att användas.

1. **Sakgestaltning** innebär att medierna framställer nyheter genom dess sakfrågor och att de enligt Strömbäck: "fokuserar på sakliga förhållanden i verkligheten med relevans för politiken eller vad partier alternativt politiker anser bör göras i sak." Strömbäck menar att sakgestaltning är viktig för att informera medborgarna om partier och politikernas åsikter för att medierna därigenom uppfylla sitt informationsuppdrag.⁵⁹
2. **Spelgestaltning** fokuserar istället på att framställa politiska nyheter som spel, sport eller strategi, ofta genom sportmetaforer såsom "vinnare" och "förlorare".⁶⁰ Det är även vanligt att spelgestaltningen fokuserar på politiska individer och relationen mellan politiker som personer.⁶¹ Vanligtvis räknas opinionsundersökningar in i spelgestaltning då de gärna pekar ut vinnarna och förlorarna, men om de på ett objektivt sätt rapporterar om undersökningarnas resultat bör de räknas till sakgestaltning.⁶²

Sak- och spelgestaltning innebär inte att den ena formen måste utesluta den andra. Båda formerna kan förekomma i samma nyhet, men där den ena gestaltningen dominerar över den andra.⁶³

Eftersom gestaltning är en relativt stor del av hur nyhetsrapporteringen ser ut så ger gestaltningsteorin oss en tydlig grund att utgå ifrån i uppsatsen. Strömbäcks definition och tillämpning av sak- och spelgestaltning passar för uppsatsen då vi vill se om rapporteringen tog fasta på vad som faktiskt hände (sakgestaltning) eller om den fokuserade på politiker och myndighetsanställda samt diskussionen som uppstod runt den faktiska händelsen (spelgestaltning). Vi testar således om Strömbäcks inriktning av gestaltningsteorin går att

⁵³Cappella Joseph N. & Jamieson Kathleen Hall *Spiral of cynicism : the press and the public good*, New York: Oxford University Press, 1997, s.38.

⁵⁴Strömbäck, Jesper, *Makt, Medier och Samhälle. En introduktion till en politisk kommunikation*, Stockholm: SNS förlag, 2009, s.119f.

⁵⁵Cappella & Jamieson, 1997, s.43.

⁵⁶Ibid s.46.

⁵⁷Strömbäck, 2009, s.119ff.

⁵⁸Cappella & Jamieson, 1997, s.34.

⁵⁹Strömbäck, 2001, s.240f.

⁶⁰Ibid s.241.

⁶¹Ibid s.243.

⁶²Ibid s.244.

⁶³Nord & Strömbäck, 2017, s.11.

applicera på annat än valrapportering, då det finns överlappningar mellan valjournalistik och IT-läckan i och med att de båda handlar om politik.

Spekulationer

Genom att inkludera spekulationer i undersökningen avser vi ta reda på hur stor del av rapporteringen som bestod av påståenden som inte grundar sig på säkerställd fakta. Detta är viktigt utifrån perspektivet att media har en stor inverkan på människors bilder och upplevelser av verkligheten, se gestaltningsteorin ovan. För att kunna undersöka spekulationer närmare behöver vi en teoretisk grund att stå på.

Strömbäck gör i sin avhandling *Gäster hos verkligheten* skillnad på två typer av spekulationer: retrospektiva respektive prospektiva spekulationer. Det förstnämnda definierar han som spekulationer om konsekvenser om sådant som redan har inträffat medan det senare beskrivs som spekulationer om sådant som kan komma att inträffa. Retrospektiva spekulationer är av typen: "har socialdemokratiens politik bidragit till att minska arbetslösheten eller öka tillväxten?" medan prospektiva spekulationer kan handla om att medierna försöker förutse vinnare och förlorare i ett politiskt val.⁶⁴

Strömbäck menar att spekulationer är ett problematiskt inslag i medierna då de riskerar att vara felaktiga och därmed skapa missvisande bilder av verkligheten. Vilket enligt Strömbäck kan bidra till att underminera journalistikens trovärdighet.⁶⁵ Däremot poängterar han att retrospektiva spekulationer kan fylla en funktion, exempelvis då de mot bakgrund av fakta spekulerar i eventuella orsaker och konsekvenser av en fråga. Detta menar Strömbäck kan vara till hjälp för medborgare i att kunna kräva ansvar och svar av de som har makten. Prospektiva spekulationer menar han däremot innebär en större risk för felaktigheter och ökar avståndet mellan verkligheten och journalistiken.⁶⁶

Studien kommer att ta fasta på Strömbäcks definition och beskrivning av spekulationer. Såväl retrospektiva som prospektiva spekulationer kommer inkluderas och studeras genom preciserade variabler där specifika kategorier efterfrågas. Det innebär att vi kommer använda Strömbäcks definitioner och tillämpning men med för vår studie mer preciserade och bestämda frågeställningar (variabler) till materialet. Tilläggas bör att Strömbäck tillämpar ovan nämnda beskrivning av spekulationer på journalistiskt material som berör valpolitik. Vi finner dock hans definition av spekulationer tillämpbar även på vårt material då detta delvis berör politik, dock ur ett annat perspektiv.

⁶⁴Strömbäck, 2001, s. 325.

⁶⁵Ibid., s.329.

⁶⁶Ibid., s.325ff.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur svensk dagspress (Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet och Expressen) rapporterar om IT-nyheter. Detta kommer genomföras genom att undersöka hur rapporteringen om Transportstyrelsen såg ut efter att det offentliggjorts att sekretessbelagda uppgifter läckt ut till tredje part.

För att kunna besvara syftet har vi valt att undersöka följande empiriska frågor:

1. I vilken utsträckning kommer IT-frågorna fram i rapporteringen?
2. I vilken utsträckning förekommer sak- respektive spelgestaltning?
3. Domineras nyhetsrapporteringen främst av fakta eller spekulationer?
4. Skiljer sig rapporteringen åt mellan de olika medierna (morgon- respektive kvällspress) och i så fall hur?

Hvitfelts teori om nyhetsvärdering samt det journalistiska uppdraget om att medierna skall förse medborgarna med den information de behöver för att fritt kunna ta ställning i frågor som rör samhället ligger till grund för fråga ett. Frågan är operationaliserad med variablerna 9 till och med 19. Fråga två grundar sig på Strömbäcks definition av gestaltningsteorin och har operationaliserats med variabel 20. Den tredje frågan konstruerades med hjälp av Strömbäcks definition av spekulationer i journalistiken och är operationaliserad med variablerna 21 och 22. Fråga fyra avser undersöka eventuella skillnader i resultatet som framkommit på ovanstående tre frågor. Därmed aktualiseras samtliga variabler och teorier.

Se kodschemat, bilaga 1, för definitioner och tolkningsregler av variablerna.

Metod och material

I metodkapitlet presenteras studiens metodval och inspiration till densamma. Det redogörs även för materialval, urvalsmetod samt att undersökningens tillvägagångssätt presenteras.

Forskningsmetod

För att kunna undersöka olika aspekter och kategorier av hur nyhetsrapporteringen om IT-läckan såg ut har vi valt att göra en kvantitativ innehållsanalys.

Metoden kan genomföras som både kvantitativ och kvalitativ. Skillnaden mellan dem är att den kvantitativa innehållsanalysen behandlar ett större urval på ett likvärdigt sätt och undersöker hur ofta och hur mycket ett visst element förekommer i rapporteringen.⁶⁷ I en kvantitativ innehållsanalys utformas variabler som används som standardiserade frågor som ställs till materialet.⁶⁸ Kvalitativ textanalys innebär istället att rapporteringen analyseras djupare och i förhållande till sin kontext.⁶⁹ Anledningen till att vi valde den kvantitativa innehållsanalysen är dels för att vi ville se bredden i materialet istället för djupet och dels för att våra empiriska frågor avser undersöka hur ofta och hur mycket olika sakområden, spekulationer och gestaltningar förekommer. Våra frågor syftar därmed till att undersöka frekvens och utrymme, vilka i en kvantitativ innehållsanalys är de begrepp som svarar på hur centralt och viktigt något är. En sakfråga som får stort utrymme anses vara en viktig fråga och ett argument som förekommer ofta anses vara centralt.⁷⁰ Därmed anses den kvantitativa innehållsanalysen vara den bästa och mest lämpliga metoden för att kunna svara på våra empiriska frågor.

Kvantitativ innehållsanalys beskrivs som ett användbart verktyg när en större mängd material skall göras tillgängligt för analys. Grundläggande för metoden är att studien håller "ett systematiskt och formaliserat upplägg", detta gör att metoden är väl anpassad för studier med ambition att jämföra material oberoende av tid, genre, medier, och så vidare. Metoden passar denna studie då den gör det möjligt att jämföra olika tidningar med varandra. Den gör det också möjligt att analysera vårt resultat med tidigare forskning även om de inte har samma innehållsliga nyhetsämne.

Nilsson menar att en kvantitativ innehållsanalys alltid har för avsikt att sikta mot det generella och inte stanna vid det enskilda.⁷¹ Vår studie är dock en fallstudie och har därmed inga generaliserande ambitioner i den bemärkelsen att vi avser generalisera resultatet till en större population och därigenom kunna påvisa hur vanligt förekommande något är. Eftersom vi studerar ett enskilt fall kan det inte anses vara representativt i relation till en större population.⁷² Avsaknaden av generaliserbarhet är även något som Marina Ghersetti tar upp som fallstudiens största brist.⁷³ Däremot kan fallstudier erhålla generaliserande kunskaper i det avseendet att mer grundläggande egenskaper och strukturer kan påvisas i olika fallstudier.⁷⁴ Vilket diskuteras vidare under extern validitet (kapitel 6.5.).

⁶⁷ Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns A. & Wägnerud, L, *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Wolters Kluwer, 2017, s.198.

⁶⁸ Nilsson, Åsa "Kvantitativ innehållsanalys", *Metoder i kommunikationsvetenskap* (red. Mats Ekström & Larsåke Larsson), Lund: Studentlitteratur, 2010, s.119.

⁶⁹ Esaiasson m.fl., 2017, s.211.

⁷⁰ Ibid., s.198.

⁷¹ Nilsson, 2010, s. 119.

⁷² Ibid., s. 18.

⁷³ Ghersetti, 2000, s.73.

⁷⁴ Nilsson, 2010, s.18.

Kritiken som har riktats mot metoden är bland annat att helheten riskerar att gå förlorad då man enbart studerar delarna utefter specifika variabler⁷⁵, vilket leder till att man bortser från den kontext som materialet är publicerat i.⁷⁶ Att man missar djupet och tolkningar som en kvalitativ innehållsanalys skulle kunna ge är också invändningar som finns mot metoden.⁷⁷

Inspirationsstudier

Eftersom studien behandlar rapporteringen av IT-nyheter och genom det även berör gestaltningen av politik har det varit till stor hjälp för oss att ta del av tidigare uppsatser som berör dessa ämnen. Nedanstående två kandidatuppsatser ämnas inte bara jämföras med utan har också inspirerat oss i framtagandet av ett teoretiskt ramverk såväl som i operationaliseringen av detsamma.

De två kandidatuppsatserna Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment⁷⁸ och Piratkrig i medierna⁷⁹ som tidigare presenterats (kapitel 2.1.) har båda använt sig av metoden kvantitativ innehållsanalys, och de bygger även delvis på samma teorier som vi har valt att utgå ifrån i vår undersökning. I utarbetandet av metod och variabler har vi därför inspirerats och haft stor hjälp av att noga studera hur författarna till dessa uppsatser har gått tillväga och hur de utifrån teorierna format mätbara variabler. Att närläsa, studera och integrera just dessa två uppsatser och låta de fungera som inspiration ger oss inte bara en förståelse för hur händelser som berör IT ur andra perspektiv tidigare har undersökts på kandidatnivå utan också för hur teorier vi valt att använda oss av tidigare har operationaliserats och hur variabler därigenom har formulerats. Att studera hur författarna till de tidigare kandidatuppsatserna har omvandlat teorier till mätbara variabler hjälper oss också att kunna jämföra studierna med varandra. Detta då studierna utgår från liknande teorier och operationaliseringar vilket gör resultaten mer jämlika och jämförbara.

I kandidatuppsatsen *Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment* har författarna undersökt hur svensk dagspress rapportering såg ut när FRA-lagen röstades igenom sommaren 2008. De har undersökt samma tidningar som oss, fast under perioden 13 juni 2008 till 4 juli 2008. Sammanlagt undersöker de 103 artiklar. Uppsatsen bygger bland annat på gestaltningsteorin, det journalistiska uppdraget samt journalistiska värderingar och spekulationer. Dessa teorier är även denna studie och därför har det varit mycket värdefullt att ta del av deras kodschema och se hur de har operationaliserat teorierna. Då deras kodschema var lättläst och enkelt att följa med i lät vi bland annat deras struktur ligga till grund för vårt.

Den andra kandidatuppsatsen *Piratkrig i medierna* behandlar hur rapporteringen i svensk morgonpress såg ut vid införandet av IPRED-lagen. De har valt ett litet annat urval än oss då de enbart tittat på morgontidningar. De har gjort ett strategiskt urval som täcker in datumen 9 oktober 2008 till 11 mars 2009 med fokus på datumen kring omröstningarna och genomförandet, sammanlagt analyserade de 146 artiklar. Teorierna som deras arbete använt sig av som återfinns i denna uppsats är nyhetsvärdering och gestaltningsteorin. Det innebär att vi gällande nämnda teorier har kunnat inspireras av och använda eller omarbета vissa operationaliseringar.

⁷⁵Ibid., s.121.

⁷⁶Ibid., s.125.

⁷⁷Ibid., s.121.

⁷⁸Ivansson & Kruskop, 2008

⁷⁹Gerhardsson & Gustafsson, 2009

Ur dessa två uppsatser har vi direktkopierat flera formvariabler, där ibland förekomsten på förstasidan och artiklarnas utrymme. Många av våra innehållsvariabler har även sitt ursprung i dessa uppsatser. De undersöker båda vilket sakområde som artikeln präglas av, vilka har legat till grund för utformandet av de sakområden som återfinns i vårt kodschema. Vi har dock anpassat variablerna till det undersökta fallet.

Hur de använder och definierar källor har inspirerat hur vi har tänkt kring aktörer. Deras definition av källor stämmer överens med vår definition av aktörer som kommer till tals. Vi ville dock undersöka om artiklarna även innehöll aktörer som inte fick komma till tals, därav breddade vi oss i vår studie och inkluderade även aktörer som enbart omtalas i texten. Däremot så räknar vi antalet aktörer och namngivna individer på samma sätt som de räknar sina källor. Hur de har delat upp källors roll har även inspirerat våra aktörslistor. Vi har dock valt att inte koda alla förekommande aktörer utan bara de som primärt och sekundärt omtalas och kommer till tals, samt att vi inte enbart har studerat vilken roll aktörerna har utan även vem hen är.

De två uppsatsernas operationalisering av gestaltningsteorin har legat till grund för oss. Samma definition av teorin har valts och använts. Till en början direktkopierades variabeln gällande gestaltning från Piratkrig i medierna. Vi valde dock efter att ha läst in oss mer på Strömbäcks forskning att inte uteslutande undersöka vilken gestaltungsform som dominerade utan även undersöka förekomsten av sak- och spelgestaltning i samma artikel.⁸⁰

Variablerna som behandlar personifiering och spekulationer har alla fungerat vägledande för hur vi har utformat flera av våra variabler. Förekomsten av personifiering utvecklades till att studera huruvida artiklarna domineras av person eller sak. Detta för att få en tydligare avgränsning och kunna se vad som dominerade i texten och inte enbart om det förekom. I FAKtisk framställning eller formade FRAGment har författarna undersökt spekulationer, och det var av den anledningen som vi började titta på spekulationer och läste in oss på området. Sedan utvecklades våra spekulationsvariabler ur samma definition som de använt, men här gjordes en större avgränsning då vi ville se vad spekulationerna berörde.

De båda ovanstående uppsatserna handlar likt vår uppsats om nyheter som berör IT, med utgångspunkt från ett specifikt fall. Samtidigt handlar alla tre uppsatser delvis om hur IT framställs ur ett politiskt perspektiv.

Material och urval

Studien behandlar en händelse som var rikstäckande, det vill säga att den berörde landet i sin helhet och såväl allmänheten som makthavare. Då händelsen var en riksangelägenhet har vi också valt att studera rikstäckande dagstidningar. Närmare bestämt Sveriges två största morgontidningar respektive de två största kvällstidningarna. Genom att studera såväl morgon- som kvällspress kan vi också se om det finns eventuella skillnader mellan hur dessa rapporterar om samma händelse. Tidningarna är: Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet och Expressen. Enligt Tidningsutgivarna 2017 är dessa fyra Sveriges, sett till upplaga, största tidningar.⁸¹ En annan anledning till att just dessa tidningar valts ut är för att öka jämförbarheten med såväl Strömbäcks forskning om spekulationer som Nord och Strömbäcks forskning om gestaltning samt kandidatuppsatsen Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment. Vilka samtliga har undersökt samma tidningar som vi avser undersöka.

⁸⁰Nord & Strömbäck, 2017, s.11.

⁸¹TidningsUtgivarna *Branschfakta 2017 (juni)*, 2017 tillgänglig:
http://tu.se/wp-content/uploads/2016/03/Mediefakta_sajten_2017_juni_16.pdf (hämtad 2017- 11-13)

Eftersom vi avser undersöka hur nyhetsrapporteringen av IT- händelser ser ut genom att studera hur de fyra största svenska tidningarna rapporterade om IT- läckan på Transportstyrelsen har vi valt att utesluta åsiktsmaterial såsom krönikor, ledare, analyser, debattinlägg och insändare från undersökningen. Detta då vi ämnar ta reda på hur nyhetsrapporteringen såg ut och inte vad journalister och privatpersoner tyckte och tänkte om händelsen, de inblandades agerande eller om eventuella konsekvenser. Vi har således valt att inkludera alla artiklar som publicerats under nyhetsvinjetter i tidningarna, med undantag från journalistiska analyser som publicerats tillsammans med en nyhetsartikel.

Rapporteringen om Transportstyrelsens IT-läcka startade den 7 juli 2017 och har i skrivande stund inte helt avstannat. Materialet samlades in via mediearkivet Retriever Research. Vid sidan av detta utfördes kontroller mot de tryckta papperstidningarna och deras digitala versioner för att försäkra oss om att inga nyheter missades samt för att kontrollera tidningarnas förstasidor. Vi gjorde även kompletterande sökningar i mediearkivet. För att hitta eventuella fel och för att sortera bort åsiktsmaterial såsom analyser, debatter, insändare och ledare gick materialet igenom innan vi påbörjade kodningen. Fel som vi då fann var artiklar som exempelvis handlade om Löfvens möte med Frankrikes president Macron och om att körkortet skulle kunna bekostas av CSN-lån.

Efter genomförd provkodning insåg vi att vårt kodschema var för omfattande för att vi skulle hinna koda alla publicerade artiklar från den 7 juli till och med den 31 oktober, som vi först hade planerat. På grund av tidsaspekten valde vi att avgränsa vårt urval från 7:e juli till och med den 6:e augusti. Sammanlagt analyserades 125 artiklar. Under denna tidsperiod ryms upptäckten av IT-läckan, misstroendeförklaringen, Anders Ygemans (dåvarande inrikesministern) och Anna Johanssons (dåvarande infrastrukturministern) avgångar och en del av efterspelet.

Tillvägagångssätt

Hur vi har resonerat och gått till väga under arbetsprocessen förtydligas övergripande nedan.

Litteratursökningar

I kapitlet tidigare forskning (kap. 2) presenterades forskning som i första hand inte berör forskningsfältet kring journalistik och IT utan om nyheter och nyhetsurval generellt, samt om gestaltning och spekulationer. Detta eftersom vi efter flera genomförda litteratursökningar inte fann någon relevant tidigare forskning om hur IT rapporteras i journalistiken. Exempelvis skedde en sökning med sökorden IT och journalistik. De flesta av dessa sökresultaten berörde hur journalister kan använda IT som verktyg och publiceringsplattform, men ingenting om IT som nyhetsinnehåll.

När vi sedan översatte sökorden till engelska (cyber och journalism) så var de närmaste sökresultaten två uppsatser/avhandlingar som båda handlar om hur nyhetsmedierna skriver om cyberterrorism. Cyberterrorism är dock bara en typ av ämnen som räknas som IT-nyheter. Vi inriktar oss inte mot terrorism, krig och kriser, utan istället på IT-nyheter som fått stor publicitet i media. När vi tittade på nyhetsartiklar så hade inte ämnet cyberterrorism fått några rikstäckande publikationer under en längre period, så som IT-läckan på Transportstyrelsen hade.

Förutom ovanstående sökresultat fanns det även uppsatser som handlar om hur läsarna påverkades av nyhetsrapporteringen. För att exemplifiera detta kan två uppsatser nämnas. Den ena handlade om att det är media som bestämmer om vem som är en hacktivist eller cyberterrorist. En hacktivist är en aktivist som utför sina "protester" via datorer eller med hjälp av datorer, medan en cyberterrorist är en terrorist som använder datorer eller IT-teknologi för att utföra sina dåd. Man kan säga att det är en utveckling av den gamla debatten vem som ska

räknas som aktivist och terrorist. Den andra uppsatsen handlade om att artiklar som rörde cyberterrorism, cyberkrigföring och att cyber bara sprider skräck bland publiken oavsett vad det egentliga syftet var. Båda dessa uppsatser handlar som sagt om hur nyheterna om cyberterrorism påverkar publiken och inte om innehållet i nyheterna, vilket gör dem irrelevanta för vår uppsats.

Exempel på sökord som däremot gav relevanta resultat var: *FRA*, *IPRED*, *Framing theory*, *gestaltningsteori*, *nyhetsvärdering* och *medierapportering*. Den litteratur vi valt att använda oss av presenteras i kapitel 2 Tidigare forskning och kapitel 3 Teoretiskt ramverk.

Kodschemat

Kodschemat som ligger till grund för denna studie har delats in i två huvuddelar: formvariabler (variablerna 1-8) och innehållsvariabler (variablerna 9-24). Formvariabler består av variabler som säger något om sammanhanget, så som vilken tidning det är, om bilder eventuellt förekommer och om den förekommer på framsidan.⁸² Medan innehållsvariablerna berör det som studien ämnar undersöka.⁸³ Kodboken innehåller även tolkningsregler och begreppsdefinitioner samt fanns utskriven vid kodning.⁸⁴ Datainsamlingen genomfördes via en datamatrix i SPSS där variabler och variabelvärden presenterades. Många av de variabler som har fasta värden tilldelades också ett variabelvärde övrigt, i vissa fall lades detta värde in under kodningen när det uppmärksammades att variabelvärden var otillräckliga. Som rekommenderat har det lämnats det utrymme för fler aktörer.⁸⁵ Varje gång ett nytt variabelvärde i form av en aktör skulle föras in diskuterade vi detta med varandra och förde anteckningar. Då aktörer är en del av medieinnehållet och för att bredda undersökningen har vi valt att ha med variabler som både visar på vilka namngivna personer som rapporteringen fokuserar på och vilka grupper (aktörstyper) som framträder.⁸⁶ Genom att undersöka detta kan vi bland annat se vilka som får utrymme i rapporteringen och huruvida fokuset exempelvis ligger på sakkunniga experter eller politiker.

De formvariabler vi ansåg behövas för att kunna förstå nyheternas kontext bildade variablerna 1-8, där vi undersökt tidningstyp, publiceringsdatum, storlek på artikeln, förekomsten av bilder och faktarutor och så vidare. De variabler som utformades utefter våra empiriska frågor och teorier är de som utgör variablerna 9-24.

Innan datainsamlingen påbörjades provkodade vi för att få en uppfattning om hur hållbara våra variabler var. En del av variablerna diskuterades och togs bort efter detta. Exempelvis provkodade vi Holli A. Semetko och Patti M. Valkenburgs tematiska gestaltningar⁸⁷, detta för att inte utesluta andra inriktningar inom gestaltningsteorin. Vid inkludering av både tematiska gestaltningar och sak- och spelgestaltning insåg vi att de gick in för mycket i varandra. Det resulterade i dubbelt arbete och hade föranlett ett svårtolkat resultat där det hade varit svårt att analysera och inte minst separera de olika svaren från varandra. Detta då exempelvis spelgestaltning inkluderade en viss form av ansvarsgestaltning. Därav finns det hål i kodschemat, då vi helt enkelt valt att ta bort variabler utan att göra om datamatrixen.

Datainsamlingen utfördes tillsammans, där vi båda satt bredvid varandra och hela tiden förde en dialog och stämde av med varandra för att undvika misstolkningar och felaktigheter.

⁸² Esaiasson m.fl., 2017, s.204.

⁸³ Ibid s.205.

⁸⁴ jmf. Ibid s.201f.

⁸⁵ Ibid s.208.

⁸⁶ Nilsson, 2010, s.137.

⁸⁷ Semetko, Holli. A & Valkenburgs, Patti. M Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News, 2000, tillgänglig: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x/epdf> (hämtad: 2017-11-12)

Kodschemat kontrollerades noga så att det verkligen gav svar på våra frågeställningar. Det uppdaterades även och byggdes ut efter hand.

I resultatredovisningen presenteras resultatet dels med procent och dels i antal. I vissa fall redogör vi för ett procenttal med tillhörande decimal. Det beror på att resultatet när det avrundades blev missvisande. Detta gäller framför allt variablerna som berör aktörer. När en aktör förekom färre än tre gånger föll de bort helt och hållet i resultatet om inte en decimal angavs.

Validitet

En undersöknings validitet, det vill säga att teoretiska begrepp och operationella indikatorer (variabler) stämmer överens såväl som att undersökningen är fri från mätfel och att reliabiliteten är hög är avgörande för om en undersökning anses lyckad eller inte. Till validitetsbegreppet hör också välgrundade slutsatser och slutsasternas generaliseringsmöjligheter.⁸⁸ Med bakgrund mot detta är det av stor vikt att resonera kring undersökningens validitet. Det vill säga om vi mäter det vi påstår att vi mäter.

Begreppsvaliditet

Studien undersöker hur svensk dagspress rapporterar om större IT-nyheter genom att belysa och utgå från rapporteringen av en specifik händelse. Då en vetenskaplig definition av begreppet IT-nyheter saknas har det varit viktigt att definiera detta begrepp för att vi skulle kunna undersöka det, och inte minst för att kunna avgöra vilka nyheter och händelser som omfattas av begreppet. I uppsatsen avgränsas IT-nyheter till att behandla nyheter som berör informationsteknik och mjukvarusystem, samt nyheter som rör säkerheten och driften runt dessa.

Hur väl de teoretiska definitionerna och de operationella mätverktygen stämmer överens samt att studien är fri från systematiska mätfel avgör studiens begreppsvaliditet.⁸⁹ För att uppnå så god begreppsvaliditet som möjligt har vi bland annat resonerat oss fram till lämpliga operationaliseringar genom ett visst kumulativt arbete då vi som tidigare skrivet i kapitel 5.2. inspirerats av andra studier i vår operationalisering. Begreppsvaliditeten gynnas även av att vi har arbetat aktivt för att utesluta systematiska mätfel. Detta har gjorts genom att kodningen har skett i tydlig dialog och med en ständig diskussion om de komplexa variablerna samt att vi har bytt material med jämna mellanrum.

Att arbeta kumulativt innebär som Esaiasson m.fl. uttrycker det att man “ställer sig på tidigare forskares axlar”. Fördelen med ett sådant arbetssätt är bland annat att det gör studierna mer jämförbara. Detta är en del av det man kallar för resonemangsvaliditet, det vill säga att man genom att se tänkbara operationaliseringars för- och nackdelar och därefter resonerar sig fram till den mest lämpliga.⁹⁰ Detta innebär att studien även innehar resonemangsvaliditet. Då vi med hjälp av att granska tidigare forskares och kandidatuppsatsers operationaliseringar av teorierna har resonerat oss fram till de mest lämpliga operationella indikatorerna för vår studie. Vi har i det här fallet inte direkt kopierat operationaliseringar, däremot har vi studerat hur de har konstruerat variablerna. I de fall de har bedömts stämma med vår studies syfte har deras operationaliseringar använts och omarbetats för att passa vår studie bättre.

Viktigt att poängtera är att det till största del är kandidatuppsatser som vi har använt oss av i sökandet efter de bästa operationella indikatorerna. Esaiasson m.fl. menar att det bästa i ett kumulativt arbete är att ställa sig bakom mer etablerade forskare.⁹¹ Vi är således medvetna om att de operationella indikatorerna som vi har utgått ifrån och anpassat till vår studie inte är vedertagna i eller granskade av forskarsamhället utan är ett resultat av studentuppsatser. Däremot har även forskarna Nord och Strömbäcks operationalisering av gestaltningsteorin legat till grund för oss i vår operationalisering av teorin. Från den tidigare nämnda undersökningen *Mest spelgestaltningar och strukturell partiskhet* återfinns deras variabel två samt deras tillhörande definition av sak- och spelgestaltning i vår studie.⁹² Skillnaden som

⁸⁸ Esaiasson m.fl., 2017, s.57ff.

⁸⁹ Ibid., s.59ff.

⁹⁰ Ibid., s.61f.

⁹¹ Ibid., s.61.

⁹² Nord & Strömbäck, 2017, s.35.

gjorts är enbart att vi inte bara har valt att undersöka vilken gestaltungsform som dominerar, utan också om den andra formen förekommer.

Hur varje begrepp är tolkat och vad som ryms däri finns beskrivet anslutning till varje variabel i kodschemat, se bilaga 1. Några variabler gav dock upphov till mer diskussion och krävde än mer tydlighet i kodningen. Nedan presenteras och utförligare förklaras de variabler som blev föremål för diskussion hos oss. Detta för att andra ska ha möjlighet att tolka variablerna som vi har gjort och för att samma resultat skulle uppnås om studien görs om.

Den variabeln som var mest problematisk och som vi i efterhand lyfte ur resultatet var variabel 19: "Är tonen i texten alarmerande eller lugnande?". Majoriteten av artiklarna kodades som "går ej att avgöra" då sättet dessa artiklar var skrivna på varken medförde en stark oroväckande känsla (alarmerande) eller lugnade läsaren. Detta innebär att studiens begreppsvaliditet och även dess resultatvaliditet sänks något av den felaktiga operationaliseringen. Dessutom skulle en inkludering av variabeln ha haft en negativ inverkan på studiens reliabilitet då den uppmuntrar till för stor andel subjektiva tolkningar. Den blev ett mått på personlig upplevd känsla av huruvida texten upplevs vara lugnande eller alarmerande och därmed anses det mindre antal artiklar som ansågs vara definierbara inte ge ett tillförlitligt resultat.

Variablerna 16 och 17 efterfrågar den primära och sekundära aktören som kommer till tals respektive blir omnämnd. Dessa variabler är även de i behov av en utförligare förklaring i hur de operationaliserats. De formades utifrån teorin om nyhetsvärdering och avser undersöka vilka aktörer som fick mest uppmärksamhet i artiklarna. Detta för att kunna se om det exempelvis är så att man, som Hvitfelt menar är vanligt, fokuserar på enskilda elitpersoner samt vilken typ av elitpersoner som kommer fram.⁹³ Här var vi i behov av tydliga regler i kodningen då flera aktörer antingen kunde uttala sig eller bli omnämnda lika många gånger i artikeln. I de fall som aktörer tilldelades lika stort utrymme kodades de efter den viktighet de tilldelats i artikeln. Det vill säga att ju högre upp i texten de nämndes desto mer viktighet och tyngd har de fått. Värt att poängtera är också att vi i listan inte hade en egen punkt för "tidigare aktiva politiker". Istället har dessa kodats utefter sin partisympati som när de var aktiva, det innebär att exempelvis Göran Persson har kodats som "övriga politiker som tillhör Socialdemokraterna". Vid provkodning dök dessa inte upp i de berörda artiklarna och i sin helhet är det tre stycken aktörer som förekommit i sin roll som tidigare statsministrar eller ministrar. Vi anser inte att detta sänker begreppsvaliditeten men att det är viktigt att nämna för att samma resultat skulle uppnås om studien görs om.

En annan variabel som visade sig vara svårkodad och som vi satte upp tydliga ramar kring för att undvika subjektiva tolkningar av är variabel 12: "Handlar artikeln i huvudsak om sak eller person?". Den bottnar i teorin om nyhetsvärdering och utformades för att undersöka i vilken omfattning vinklingen personifiering dominerar materialet. Enligt Hvitfelt är personifiering den viktigaste vinklingen⁹⁴ och den som indirekt styr urvalet och nyhetsvärdet.⁹⁵ Hvitfelt argumenterar för att de finns flera anledningar att journalistiken väljer att fokusera på personer, ett exempel är att publiken har lättare att identifiera sig med andra personer och gör det lättare att attrahera dem till att fortsätta följa nyheten. Framför allt blir nyheterna mer begripliga om publiken får personer att följa.⁹⁶ Därav spelar personifiering en stor roll i journalistiken och återberättandet av nyheter. Då vi ämnar undersöka nyhetsrapporteringen av ett abstrakt ämne blir det intressant att se vad de olika tidningarna väljer att fokusera på. Samtidigt innebär det inte att person utesluter sak. Problemet med variabeln var att framför allt de längre artiklarna

⁹³Hvitfelt, 1985, s.216.

⁹⁴Hvitfelt, 1989, s.107.

⁹⁵Ibid., s.81.

⁹⁶Ibid., s.108f.

oftast innehöll såväl fokus på person som på själva sakfrågan. Vilket innebar att gränsen mellan sak och person i många fall blev mycket smal. Exempelvis kunde man i en artikel få veta både varför Anna Johansson avgår, men också hur hennes privatliv ser ut eller vem hon är utanför sin roll som politiker. I de fallen gavs rubrik och ingress störst vikt. Huruvida Anna Johansson som person eller hennes politiska avgång framträdde där avgjorde i de fallen hur artikeln kodades.

Ytterligare en variabel som visade sig vara diffus och som vi därför presenterar hur vi har tänkt i kodningen av är variabel 21: "Är nyheten i huvudsak koncentrerad på fakta, spekulativ eller är den odefinierbar". Variabeln utgår från Strömbäck's definition av spekulationer samt det journalistiska uppdraget. Här fokuserade vi framför allt på ordval och eventuella tveksamhetsmarkörer i texten. Exemplifiering av dessa återfinns i resultatredovisningen (kapitel 7.3.). Problem som uppstod med den här variabeln var att det många gånger var svårt att avgöra vad som dominerade. Vid osäkra fall där artikeln upplevdes som både spekulativ och faktakoncentrerad tilldelades rubrik och ingress störst vikt. Framgick något av det tydligare än det andra där så kodades artikeln utifrån det. I de fall där det däremot inte gick att avgöra vilket som dominerade kodades artikeln som "odefinierbar". Även när det för oss inte var möjligt att avgöra om påståenden i artikeln var spekulationer eller fakta kodades artikeln som odefinierbar.

Vi har dock inte enbart undersökt huruvida fakta eller spekulationer dominerar i artiklarna utan även hur förekomsten av spekulationer ser ut (variabel 22), då genom tre specifika kategorier (säkerhet, avgång och övriga konsekvenser). Dessa bestämdes när vi satte oss in i IT-läckans händelseförlopp och bottenar i rapporteringens huvudämnen. De bestämdes också utifrån att de skulle vara så pass tillåtande i sin utformning att inga spekulationer skulle exkluderas. Se resultatredovisningen (kapitel 7.3.) samt kodschemat (bilaga 1) för vidare definition av kategorierna. Variabeln orsakade inga problem i kodningen men däremot är det viktigt att poängtera att vi här inte ställde spekulationerna emot varandra och lät det ena utesluta det andra. Det innebär att om samma påstående innehöll spekulationer om både Anna Johanssons avgång och eventuella risker för Sveriges infrastruktur kodades detta som att både spekulationer om avgång (variabel 22b) och om säkerhet (variabel 22a) förekom.

Med bakgrund mot ovanstående anses studiens begreppsvaliditet vara relativt god, då det enbart var en variabel ansågs sänka begreppsvaliditeten. Den variabeln har som ovan nämnt uteslutits för att inte bidra till ett otillförlitligt resultat eller sänka studiens reliabilitet.

Reliabilitet

En studies reliabilitet är ett annat element som vägs in i dess validitet. Reliabilitet innebär att studien är fri från osystematiska eller slumpmässiga fel och att samma resultat därmed hade uppnåtts vid en replikering av studien.⁹⁷ För att stärka studiens reliabilitet har vi varit noga med att ha tydliga instruktioner under kodningen för hur begreppen skulle tolkas, detta för att minska risken för osystematiska och slumpmässiga fel samt minska risken för subjektiva tolkningar av begreppen under kodningen. Tydliga och väl utarbetade begreppsdefinitioner, instruktioner och en ständigt pågående dialog samt att vi förde anteckningar under kodning gynnar reliabiliteten och gör det troligt att samma resultat hade uppnåtts om studien hade gjorts om. Esaiasson m.fl. menar också att ett reliabilitetstest bör göras för att höja studiens kvalitet.⁹⁸

⁹⁷ Esaiasson m.fl., 2017, s.58ff.

⁹⁸ Ibid., s.209.

Under vår provkodning kodade vi samma tio artiklar, oberoende av varandra. Antalet överensstämmande kodningar var hög, men vi insåg att det var samma variabler som tolkades olika då de upptäcktes vara alldeles för tillåtande mot personliga tolkningar. Det innebar att vi efter provkodning förtydligade och avsevärt mycket mer ramade in dessa variabler. Vissa variabler ströks även helt efter provkodning då dessa ansågs vara för osäkra, operationaliseringen var därmed felaktig och inte alls fördelaktig för vårt material. Om de feloperationaliserade variablerna inte hade exkluderats från undersökningen hade reliabiliteten sänkts. I enlighet med vad Esaiasson m.fl.⁹⁹ föreslår slogs flera variabler ihop efter provkodningen då vi insåg att de mätte samma sak. Dessutom bedömdes, som nämnts angående begreppsvaliditet, variabel 19 efter den "riktiga" kodningen som otillförlitlig i både resultat och operationalisering, och därmed exkluderades den från resultatredovisningen. Under kodningsprocessen satt vi som ovan nämnt hela tiden med varandra och diskuterade varje artikel utifrån kodschemat för att helt utesluta tolkningar som skiljer sig ifrån varandra. Utifrån ovanstående resonemang görs bedömningen att studiens reliabilitet är hög.

Resultatvaliditet

Resultatvaliditet innebär kortfattat att vi mäter det vi påstår att vi mäter. En studies resultatvaliditet är beroende av att den håller god begreppsvaliditet samt hög reliabilitet.¹⁰⁰ Mot bakgrund av ovanstående resonemang kring använda begrepp bedöms studiens resultatvaliditet som relativt god. För att kontrollera att studien verkligen svarade på det den påstås mäta kontrollerades variablerna noga mot frågeställningarna och vårt teoretiska ramverk. Såväl använda teoretiska begrepp som variablerna som mäter dessa är väl definierade och avgränsade i studien.

Mätfel

Att studien innehåller mätfel utesluts inte. Däremot har vi gjort vad vi har kunnat för att undvika dessa genom att försöka undvika slump- och slarvfel under kodningen av artiklarna. Vi var noggranna under kodningen och utarbetade tydliga regler för hur variablerna skulle tolkas. För att undvika att bli blinda för materialet, det vill säga att vänja oss vid hur en tidning skriver efter att ha kodat för många artiklar från samma tidning, roterade vi med jämna mellanrum materialet mellan oss. Kodningen har skett bredvid varandra under en ständig dialog om hur artiklarna skall tolkas och därmed kodas. Så gott som alla artiklar har diskuterats och de variabler som vi märkte från början gav större tolkningsmöjligheter har diskuterats i artiklarna. Detta för att undvika personliga tolkningar som skiftade oss emellan och därmed skulle ha lett till systematiska mätfel.

För att minska risken för mätfel och för att förenkla kodningen såg vi också till att kodschemat var så enkelt konstruerat som möjligt. Detta genom att exempelvis, när det var möjligt, ge samma svar samma siffra i kodschemat. Det vill säga att om svaret var "ja" på en fråga gavs siffran ett respektive noll för svaret "nej".

Genom att noga dubbelkontrollera kodningen efter avslutad kodning av en artikel försökte vi undvika slumpmässiga slarvfel, som exempelvis att fel siffra hade satts på fel variabel.

Intern och extern validitet

Studiens interna validitet syftar till dess slutsatser. För att uppnå hög intern validitet krävs att studien innehar väl beskrivande slutsatser utifrån de undersökta analysenheterna.¹⁰¹ Med hjälp

⁹⁹Ibid., s.209.

¹⁰⁰Ibid., s.64.

¹⁰¹Ibid., s.59.

av teorier och tidigare forskning har vi analyserat undersökningens resultat och därigenom kunnat komma fram till slutsatser som är väl underbyggda av såväl teori som empiri. Vi bedömer studiens interna validitet som hög utifrån att våra slutsatser är välgrundade och trovärdiga samt tydligt redovisade.

Till skillnad från studiens interna validitet anses den externa validiteten vara begränsad. Med extern validitet avses studiens generaliseringsmöjligheter, det vill säga om studiens slutsatser kan generaliseras till en större population och därmed visa på generella mönster och företeelser i ett större sammanhang.¹⁰² Såväl ambitionerna till generalisering som möjligheterna till detta är mycket små då studien undersöker en specifik och avgränsad händelse. Konkret innebär det att vår studies slutsatser är beroende av sin kontext då det är en fallstudie och därmed inte kan generaliseras till hur IT-nyheter över lag rapporteras.

Däremot kan studiens resultat vara möjliga att generalisera på ett teoretiskt plan. Vilket enligt Nilsson handlar om att man ur fallstudier kan utvinna grundläggande kunskaper om och påvisa olika strukturer och egenskaper ur fall som på ytan ser mycket olika ut. Detta genomförs ofta genom att jämföra olika fall för att kunna se vad dessa har gemensamt med varandra.¹⁰³ Genom detta resonemang skulle vi via de variabler som är inspirerade från de uppsatser som vi redogjort för i avsnittet inspirationsstudier (kapitel 5.2.) kunna jämföra hur exempelvis gestaltningen skiljer sig åt mellan de olika fallen. Detta eftersom alla tre kandidatuppsatserna använder samma teoretiska definition av gestaltningsteorin och därmed skulle kunna påvisa grundläggande strukturer gällande representationen av spel- och sakgestaltning i nyhetsrapporteringen av olika fall av IT-nyheter.

¹⁰²Ibid., s.59.

¹⁰³Nilsson, 2010, s.18.

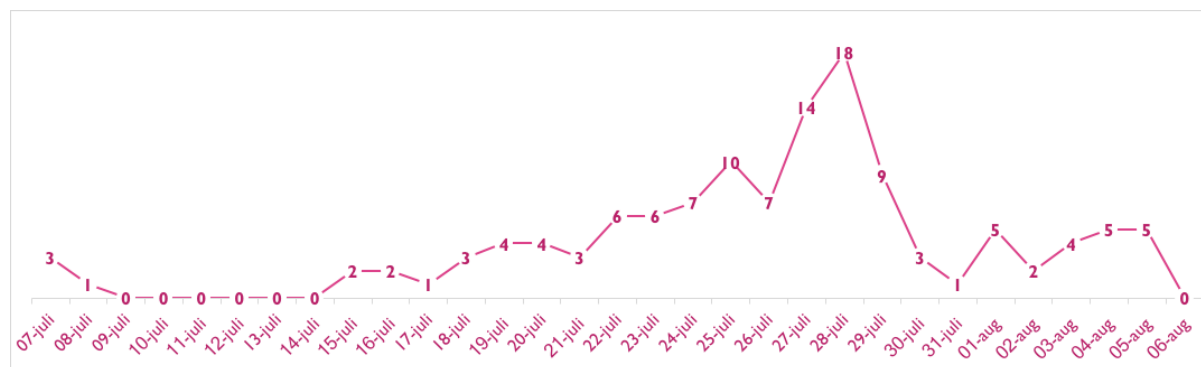
Resultat och analys

I undersökningen av de fyra största dagstidningarna i Sverige är det 125 artiklar som handlar om IT-läckan på Transportstyrelsen. Resultatet visar att nyhetsrapporteringen under perioden var nyanserad och variationsrik. Nedan presenteras resultatet från de fyra empiriska frågorna. Fråga ett till och med fråga tre presenteras under vardera delkapitel. Medan den fjärde frågan: "Skiljer sig rapporteringen åt mellan de olika medierna (morgon- respektive kvällspress) och i så fall hur?", samt variabeln: "Står det uttryckligen att nyheten berör IT-säkerhet" används i resultatet som övergripande perspektiv. Vilket innebär att variablerna först presenteras enskilt under den empiriska fråga som de tillhör. I ett andra steg presenteras variabeln i relation till de olika tidningarna (fråga fyra) och i ett tredje steg fokuseras förhållandet mellan den aktuella variabeln och huruvida IT-säkerhet uttryckligen berörs eller ej. Rent konkret innebär detta att exempelvis artiklarnas sakområde först presenteras utefter deras innehållsliga karaktär, sedan utefter vilket sakområde som dominerar i varje tidning och i ett sista steg hur förhållandet mellan de olika sakområdena och närvaron av IT-säkerhet ser ut.

Starten

Rapporteringen om Transportstyrelsens IT-läcka började den 7 juli. Starten var dock blygsam, först den 15 juli började rapporteringen öka för att sedan nå kulmen den 28 juli. Vid studiens sista undersökta datum, 6 augusti, hade rapporteringen inte avstannat men just den dagen publicerades inga nyhetsartiklar som handlade om IT-läckan.

Diagram 7.1 Nyhetsartiklar per datum i alla undersökta dagstidningar (antal)



Kommentar: Diagrammet visar de publicerade nyhetsartiklar om IT-läckan per dag under perioden 7 juli 2017 till och med 6 augusti 2017 i tidningarna Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.

Datumet som flest artiklar publicerades var den 28 juli, dagen efter att statsminister Stefan Löfven höll en presskonferens i Rosenbad. Syftet med presskonferensen var att presentera en regeringsombildning, vilket innebar att Anna Johansson (dåvarande infrastrukturminister) och Anders Ygeman (dåvarande inrikesminister) fick avgå. Dagarna som följde talade flera partier öppet om sitt missnöje över att Peter Hultqvist (försvarsminister) inte också hade avgått. En anledning som skulle kunna ligga bakom den långsamma starten var att dagstidningarna hade stort fokus på Almedalsveckan. Den 18 juli började artiklarna behandla misstroendeförklaringen och sex dagar senare höll Stefan Löfven sin första presskonferens om IT-läckan på Transportstyrelsen. I början av augusti uppdagades det att Stefan Löfvens statssekreterare kunde ha haft kännedom om detta utan att ha meddelat statsministern, vilket var en bidragande faktor till att antalet artiklar ökade igen.

Sett till mängden artiklar var rapporteringen om IT-läckan som mest intensiv i morgonpressen. Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet publicerade omkring tio artiklar mer vardera än vad kvällstidningarna Aftonbladet och Expressen gjorde per tidning. Utav de sammanlagda 125

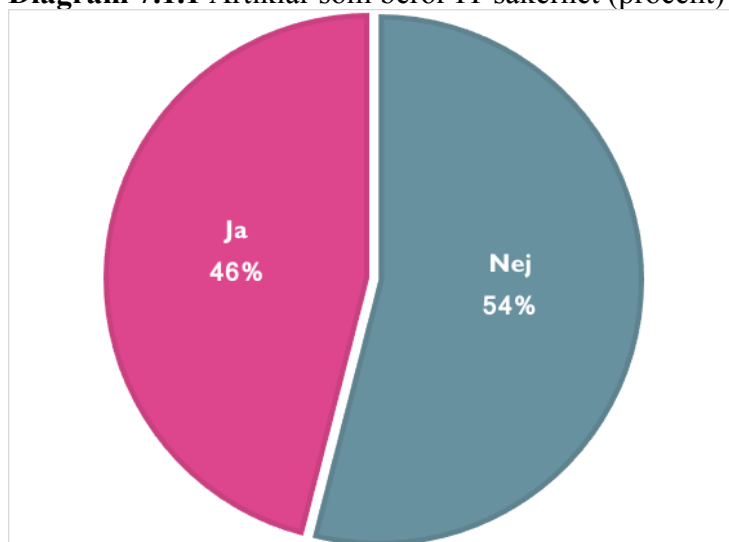
undersökta artiklarna var 24 av dem publicerade i Aftonbladet, 26 i Expressen, 38 i Dagens Nyheter och resterande 37 publicerades i Svenska Dagbladet.

Under rapporteringen kallade tidningarna IT-läckan ofta för *IT-skandal*, men denna benämningen började användas första gången 17 juli. Det kom att dröja ytterligare fem dagar innan ordet användes dagligen. Det var Expressen som använde benämningen mest och Dagens Nyheter använde det minst. Ordet *regeringskris* används däremot enbart mellan den 24 juli till och med den 30 juli, det vill säga runt perioden som Stefan Löfven gör sitt första uttalande och Alliansen (med flera) kritiserar regeringen och dess beslut. Svenska Dagbladet använde ordet *regeringskris* mest och Expressen var de som använde det minst. Det fanns därmed inga tydliga skillnader mellan hur morgon- och kvällspressen använde dessa begrepp.

1. I vilken utsträckning kommer IT-frågorna fram i rapporteringen?

Nyhetsrapporteringen handlade till stor del om följderna, politiker och de politiska spelet runt omkring. Sett till de sakområden som förekommer allra mest i rapporteringen gick det att se ett tydligt mönster i att dagspressen hellre rapporterade om politiker och politik än om själva IT-läckan. Vilket också förtydligades genom att knappt hälften av de undersökta 125 artiklarna berörde IT-säkerhet.

Diagram 7.1.1 Artiklar som berör IT-säkerhet (procent)



Kommentar: Diagrammet visar den procentuella fördelningen av hur många artiklar som innehöll IT-säkerhet respektive inte innehöll IT-säkerhet. Totalen utgörs av 125 artiklar.

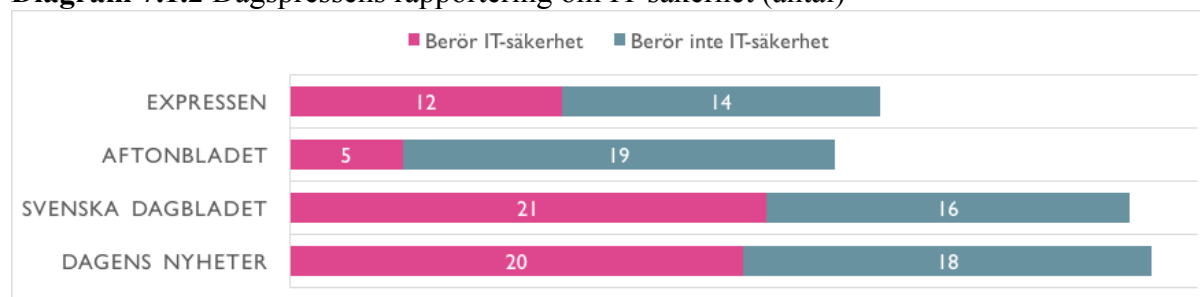
För att en artikel skulle anses att den berörde IT-säkerhet behövde den innehålla ordet “IT-säkerhet” eller beskriva de brister som hanteringen av IT-läckan inneburit. Däribland räknades de fall där det framkom en beskrivning som lät allmänheten förstå att händelsen syftade till IT-säkerhet. Ett exempel som bedöms beröra och förklara för läsaren att det handlar om IT-säkerhet kunde läsas i Expressen den 7:e juli:

Förra veckan fick Ågren 70 000 kronor i böter för att ha gjort “avsteg från gällande lagstiftning och [Transportstyrelsens] riktlinjer för åtkomst till system och servrar” och därmed röjt sekretessbelagda uppgifter vars uppenbarande för främmande makt kan medföra men för Sveriges säkerhet [...] det är vid en upphandling av myndighetens it-drift som information [...] tillgängliggjorts för för personal i Östeuropeiska länder.¹⁰⁴

¹⁰⁴Maltesson, Evelina & Ögren, Annica “Riskerade landet - sparkades” *Expressen*, 7 juli 2017, s.10

Om man ställde de olika tidningarna i relation till varandra kunde det konstateras att morgonpressen inte bara publicerade flest artiklar i antal utan de var också sett till uppdelning morgonpress och kvällspress bäst på att inkludera IT-säkerhet i sin rapportering. Morgonpressen uppvisade ungefär samma resultat mellan sina tidningar, men i en jämförelse mellan de två kvällstidningarna påvisades dock större skillnader.

Diagram 7.1.2 Dagspressens rapportering om IT-säkerhet (antal)

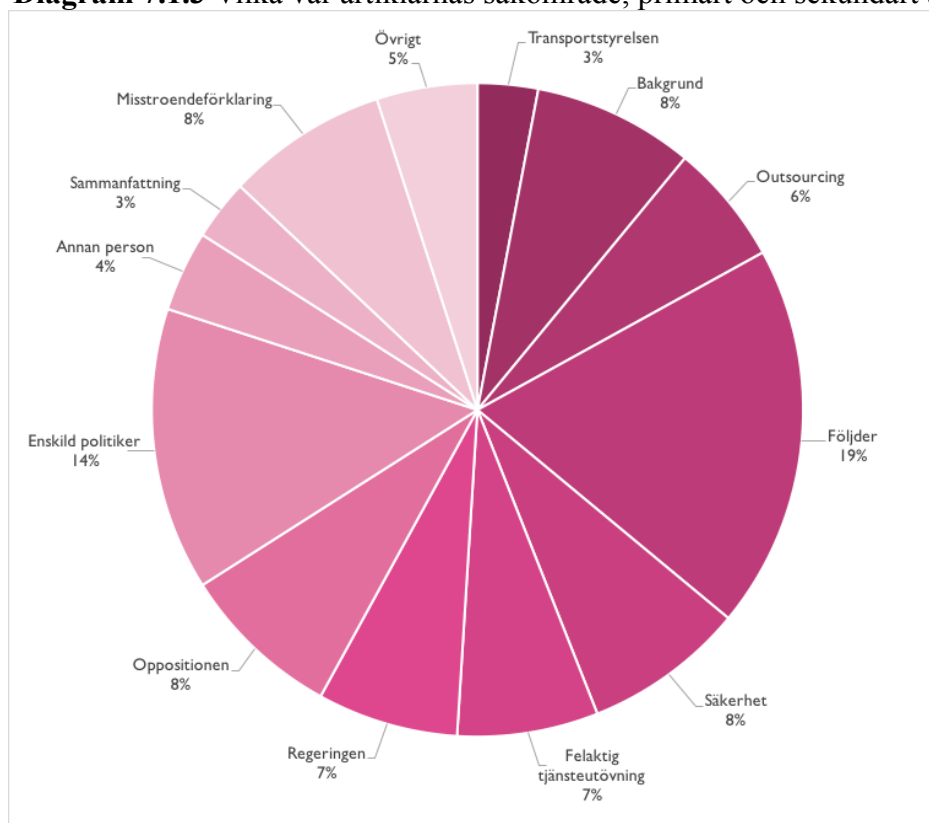


Kommentar: Diagrammet visar fördelningen av artiklar som berör eller inte berör IT-säkerhet i dagspressen. Totalt 125 artiklar fördelade på fyra tidningar.

I morgonpressen innehöll drygt hälften av artiklarna IT-säkerhet. Samma generella skiljelinje var dock svår att dra gällande kvällspressen då de inte var lika samstämmiga. I Expressens rapportering innehöll nästan hälften av artiklarna IT-säkerhet medan bara en femtedel av Aftonbladets artiklar behandlade detsamma.

Artiklarnas huvudsakliga innehåll kodades utefter deras primära och sekundära sakområde, det vill säga vilket innehåll som behandlades mest respektive näst mest. Ämnena delades upp i 12 kategorier och en övrigt. Artiklar som koncentrerades på Transportstyrelsens IT-drift och på hur den skötes av IBM eller på hur outsourcingen fungerade har kategoriserats som *outsourcing*. Behandlade de istället hur säkerheten hade brustit och vilka säkerhetsrisker det inneburit så kodades det som *säkerhet*, hit räknades även artiklar som berörde Försvarsmakten och Säpo. Om det rörde sig om andra konsekvenser av IT-läckan och åtgärder av dessa så räknades det till *följder*. Skillnaden mellan *bakgrund* och *sammanfattning* var att bakgrunden enbart handlade om vad som hade hänt innan nyhetsrapporteringen startade, medan sammanfattning är när artiklarna består av en översikt av hela händelseförloppet, till exempel "Detta har hänt"-artiklar. *Regeringen* innebär den regering som tillsattes år 2014, och *oppositionen* utgörs av de partier som inte är en del av denna. Om en artikel till stor del handlade om enskilda politiker och dennes handlingar så kodades den som *enskild politiker*, det handlade exempelvis om Anna Johansson och hur hon försvarade sina handlingar. Om det istället rörde sig om en individ som inte var politiker, som exempelvis Maria Ågren (fd generaldirektör på Transportstyrelsen), kodades denna som *annan person*.

Diagram 7.1.3 Vilka var artiklarnas sakområde, primärt och sekundärt (i procent)



Kommentar: I diagrammet visas artiklarnas primära respektive sekundära sakområden, därmed har två variabler slagits ihop i ovanstående diagram. Varje variabel bestod av 125 kodade artiklar, vilket innebär att diagrammet baseras på det dubbla antalet. Dock har 37 artiklar kodats som "saknar ett sekundärt sakområde" och därför baseras resultatet på totalt 213 stycken artiklar.

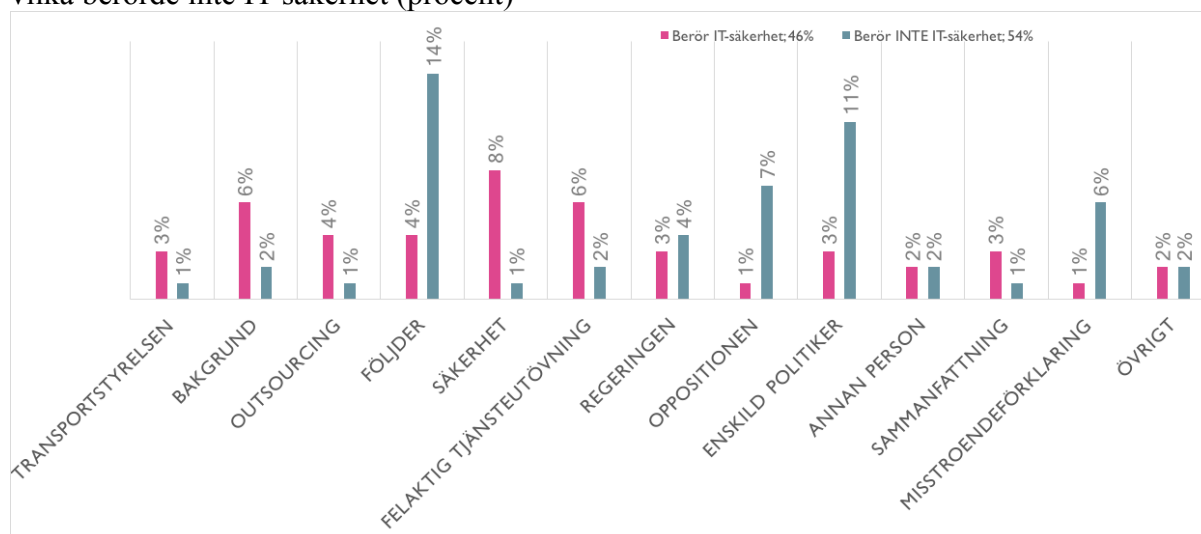
De allra flesta artiklarna handlade primärt eller sekundärt om de olika följder som bildats av Transportstyrelsens IT-läcka. Under kodningen antecknades att en stor del av följderna berörde politiska avgångar, men alla följder berörde inte politik utan i ett fåtal artiklar handlade det istället om vilka följder som IT-läckan haft för allmänheten. Däremot bestod nästan två femtedelar av renodlade politiska sakområden, det betydde att minst 37 procent av alla artiklar behandlade politik som sakområde. Eftersom studien syfte var att undersöka rapporteringen kring IT har vi inte har undersökt exakt hur mycket plats det politiska spelet fick genom hela rapporteringen. Transportstyrelsens IT-läcka berörde främst sakområden som Transportstyrelsen, säkerhet, outsourcing och felaktigt tjänsteutövande. Trots detta så utgjorde dessa sakområden ihop knappt en fjärdedel av resultatet. Enbart 11 procent fokuserade på att sammanfatta händelseförloppet eller återberätta bakgrunden till händelsen.

Ett anmärkningsvärt resultat var att enbart 9 artiklar beskrev vilka konsekvenser som IT-läckan haft för allmänheten och den enskilda individen. Detta trots att en så stor del av artiklarna hade följder som sakområde. Vi bedömde att det inte räckte med att exempelvis skriva att "en databas med körkort hade läckt" för att en artikel skulle räknas till denna kategorin, utan vi krävde att det fanns en mer utförlig förklaring.

IT-säkerhet och sakområden

Eftersom knappt hälften av alla artiklarna handlade om IT-säkerhet så berörde inte heller alla sakområden detta. I en jämförelse mellan sakområden och IT-säkerhet fanns det stora skillnader i vilka sakområden som berörde IT-säkerhet och vilka som inte gjorde det.

Diagram 7.1.4 Vilka sakområden återfanns i de artiklar som handlade om IT-säkerhet och vilka berörde inte IT-säkerhet (procent)



Kommentar: Diagrammet visar vilka sakområden som handlade om IT-säkerhet och vilka som inte handlade om det. Procenten sträcker sig över alla sakområden. I diagrammet har två variabler primärt och sekundärt slagits ihop. Varje variabel bestod av 125 kodade artiklar, vilket innebär att diagrammet baseras på det dubbla antalet. Dock har 37 artiklar kodats som "saknar ett sekundärt sakområde" och därför baseras resultatet på totalt 213 stycken artiklar.

Följder som var det vanligaste sakområdet var även det sakområdet som hade procentuellt lägst andel artiklar som inte berörde IT-säkerhet. De tre näst vanligaste med avsaknad av IT-säkerhet var enskilda politiker, oppositionen och misstroendeförklaringen. De politiska sakområdena tenderade alltså att inte handla om IT-säkerhet. Sakområden som däremot behandlade IT-säkerhet till största del var säkerhet, bakgrund och felaktig tjänsteutövning.

Sakområdet i dagspressen

I dagspressen så utmärkte sig Dagens Nyheter genom att ha så många artiklar som primärt handlade om bakgrunden till IT-läckan. Kvällspressen hade lagt störst fokus på oppositionen och misstroendeförklaringen. Svenska Dagbladet hade inte något sakområde som dominerade över dem andra utan de hade en relativt jämn fördelning. Av de få artiklar som skrev om konsekvenser för allmänheten var de flesta publicerade i Dagens Nyheter.

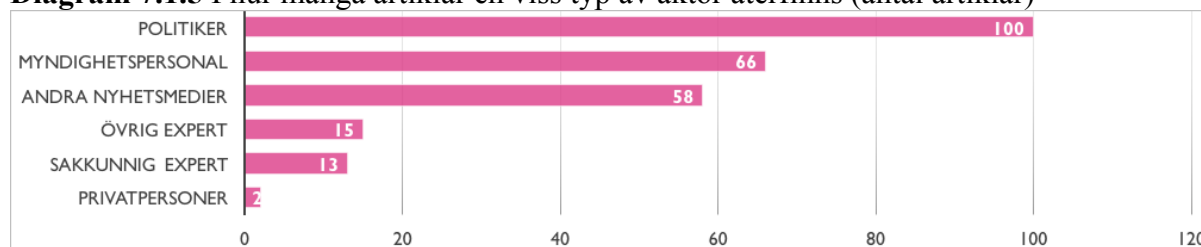
IT-läckans aktörer

I studien undersöktes det huruvida artiklarna fokuserade på person eller sak, och där visade sig resultatet vara så jämnt fördelat det kunde bli. Eftersom syftet var att ta reda på hur IT framställdes i nyhetsrapporteringen blev det även intressant att studera vilka aktörer som rapporteringen valde att lyfta. Exempelvis hur ofta oberoende sakkunniga experter kom fram jämfört med personal på Transportstyrelsen?

Till aktörer räknades exempelvis personer, företag, myndigheter, partier och organisationer som figurerar i artiklarna, antingen genom att de omnämns eller kommer till tals. Det var dock inte bara politiker som undersöktes utan också i hur många artiklar som anställda och före detta anställda på olika myndigheter (myndighetspersonal) förekom. Även hur många artiklar som hänvisade till andra nyhetsmedier än sitt egna undersöktes, här räckte det att ett annat nyhetsmedies namn stod utskrivet för att de skulle räknas, exempelvis "säger statsministern till TT". Utöver dessa undersöktes även hur många artiklar som innehöll sakkunniga experter och övriga experter samt privatpersoner. Till sakkunniga experter räknades personer med expertis inom säkerhet eller IT som inte var bundna till någon myndighet eller annan inblandad part (exempelvis IBM). Alla andra oberoende experterna räknades till övriga experter.

Privatpersoner var de människor som bara representerde sig själva i artiklarna och som därmed inte representerde en yrkesroll eller organisation.

Diagram 7.1.5 I hur många artiklar en viss typ av aktör återfinns (antal artiklar)



Kommentar: Stapeldiagrammet visar hur många artiklar som innehöll en form av aktör. Exempelvis så återfanns politiker i 100 av de 125 undersökta artiklarna. En och samma artikel kunde innehålla flera olika typer av aktörer.

Det fanns ingen typ av aktör som förekom genom alla artiklarna, men den vanligaste typen var politiker följt av myndighetspersonal. I enbart ett fåtal artiklar fanns det en eller flera sakkunniga experter inom IT- eller säkerhetsbranschen. En anledning till att så få artiklar innehöll sakkunniga experter var att vi enbart räknade dem som var fristående, vilket innebär att om en säkerhetsansvarig på Transportstyrelsen uttalade sig räknades denne till myndighetspersonal. Detta då vi ville se hur många oberoende experter som kom till tals. Fler artiklar hade experter från övriga områden, där vi under kodningen noterade att statsvetare var vanligt förekommande i denna kategorin.

För att bryta ned det ytterligare i några steg studerade vi även vilka som primärt och sekundärt kom till tals och omnämns. Om en aktör i artikeln kom till tals räknades den enbart till aktörer som kom till tals men om en aktör istället omnämndes utan att få uttrycka sig så räknas den som en omnämnd aktör. Som poängterats under validitet kodades aktörerna utefter den viktighet de tilldelats i artikeln vid de tillfällen då flera förekom i samma utsträckning. Det vill säga att om Anna Johansson och Peter Hultqvist nämndes tre gånger vardera i texten angavs den som nämndes först som primär omnämnd aktör. Samma princip tillämpas på de som kom till tals, vare sig det gällde primär eller sekundär aktör. I och med att vi studerade aktörer kunde vi även undersöka förekomsten av elitpersoner. En person som har auktoritet och makt via sin position, genom att vara en företrädare eller besitta speciell expertis räknades som elitpersoner.¹⁰⁵ Då vi undersökt aktörer benämns elitpersoner här för elitaktörer, vi räknade även in organisationer och företag med makt till denna benämning.

Ytterligare några aktörer som inte omnämndes under aktörstyper behöver förtydliganden. Till oppositionen räknades Alliansen samt Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet och de politiker som tillhörde något av dessa partier om de inte fanns med på listan i övrigt. Regeringen innefattar den sittande regeringen som utgörs av Socialdemokraterna och Miljöpartiet, däremot så var det inga miljöpartister som gjorde några utlåtande eller omnämns i de observerade artiklarna.

För att kunna undersöka förekomsten av den primära och sekundära aktören som kom till tals och omnämns har dessa variabler primär och sekundär slagits ihop inom vardera kategori, vilket gör att resultatet enbart kan presenteras i procent. I tabell 7.1 har dessutom de olika aktörerna presenterats i grupperingar för att underlätta, däremot presenteras de fem mest förekommande inom vardera kategori under tabellen.

¹⁰⁵ Strömbäck, Jesper, *Den medialiserade demokratin*. Stockholm: SNS Förlag, 2004, tillgänglig: <https://jesperstromback.files.wordpress.com/2009/12/denmedialiserade.pdf> (hämtad: 2017-12-13) s.127.

Tabell 7.1.1 Aktörer, primärt och sekundärt i varje artikel (procent)

Aktör	Till tals	Omnämns
Oppositionen (2014-)	28,3%	9,4%
Regeringen (2014-)	23,3%	40%
Transportstyrelsen, myndighet och anställda	10,5%	31,3%
Socialdemokrater som inte sitter i regeringen	7,4%	2,9%
Övrig expert	7,4%	1,3%
Anonyma personer	5,6%	0,8%
Sakkunniga expert	4,5%	0,8%
Övriga myndigheter	3%	3,7%
Säkerhetspolisen, myndighet och anställda	3%	4,5%
Försvarsmakten, myndighet och anställda	3%	0,8%
Regeringspersonal	1,5%	0%
Andreas Norlen, ordförande Konstitutionsutskottet	1%	0%
IBM, företaget och personal	1%	2%
Privatperson	0,5%	0%
Alliansregeringen (2006-2014)	0%	0,4%
Andra nyhetsmedier än det egna	0%	2,1%
Total	100%	100%

Kommentar: I tabellen har aktörerna delats upp i kategorierna vilka som kom till tals och vilka som omnämns. I vardera kategori har de två aktörerna som i huvudsak förekom noterats. Variablerna primärt och sekundärt har i tabellen slagits ihop till en i vardera kategori. Varje variabel bestod av 125 kodade artiklar, vilket innebär resultatet baseras på det dubbla antalet (250 stycken) borträknat bortfallet. De omnämnda hade ett bortfall på 5 och de som kom till tals hade ett bortfall på 48. Bortfallet utgjordes av de artiklar där aktör saknades. Totalen i omnämnda är 245 och i kom till tals 202.

Genom rapporteringen var det några enstaka aktörer som centraliserades och blev tydliga huvudpersoner. Dessa huvudpersoner förekom både bland de omnämnda aktörerna och bland de som kom till tals.

Av de aktörerna som primärt och sekundärt omnämns var över hälften politiker. Topp fem bland dessa utgjordes av Stefan Löfven och Transportstyrelsen på första plats med 16,3 procent vardera. Följt av Maria Ågren som återfanns i 10,6 procent av artiklarna, Anna Johansson i 9 procent och Oppositionen i 8,2 procent. Bland de aktörer som primärt kom till tals var två tredjedelar politiker. De fem vanligaste aktörerna inom denna kategori var Oppositionen med 14,9 procent, Stefan Löfven och Anna Johansson på 7,9 procent vardera, samt övriga experter

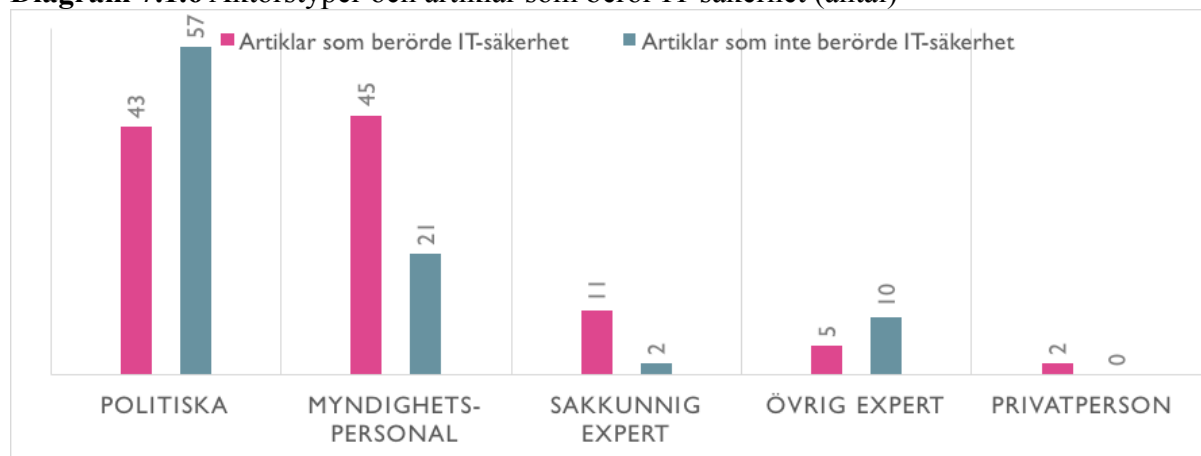
och Socialdemokrater som inte sitter i regeringen med 7,4 procent vardera. Av alla aktörerna som kom till tals var 94 procent elitaktörer och nästan alla omnämnda aktörerna räknades till elitaktörer (99,2 procent).

Som tidigare nämnt låg det generellt under rapporteringen mycket fokus på politikerna, men det var först från och med den 25:e juli som ett tydligt mönster bland de aktörer som kom till tals gick att urskilja, då blev det flest politiker som både omnämndes och kom till tals. Två undantag har dock uppmärksammats; Anna Johanssons uttalanden stod i fokus från start till två dagar efter hennes avgång och oppositionen med sitt riktade missnöje mot regeringen hamnade i rapporteringens mittpunkt den 17:e juli. Innan den 25:e juli hade aktörerna Säpo, Försvarsmakten och Transportstyrelsen sina flesta uttalanden som dagspressen fokuserade på. Bland de omnämnda aktörerna hamnade fokuset på politikerna ordentligt efter den 22:e juli, medan Transportstyrelsen och Maria Ågren får mycket fokus genom hela rapporteringen som de främst omnämnda aktörerna. Värt att notera är att det var i väldigt få artiklar som "båda sidorna" kom till tals. Om oppositionen kritiserade Stefan Löfven var det vanligaste att han fick svara på kritiken i en egen artikel samma dag eller dagen efter, i ytterst få fall kom han till tals i samma artikel.

IT-säkerhet och aktörer

I de artiklarna där IT-säkerhet förekom så var det Maria Ågren som omnämndes mest. I de artiklar som inte berörde IT-säkerhet var den vanligaste omnämnda aktören Stefan Löfven, dessutom hade dessa artiklar flest politiker som omnämnda aktörer. Transportstyrelsen som omtalad aktör förekom lika ofta oavsett om IT-säkerhet förekom i artikeln eller inte. Även bland de som i huvudsak uttalade sig var det mest politiker i de artiklar som inte berörde IT-säkerhet. Den enda politikern som frångick detta var Anna Johansson som var den som förekom mest i de artiklar med IT-säkerhet. Vid sidan av Anna Johansson fokuserade artiklar innehållande IT-säkerhet främst på sakkunniga experter och Transportstyrelsen, samt dess personal.

Diagram 7.1.6 Aktörstyper och artiklar som berör IT-säkerhet (antal)



Kommentar: Diagrammet visar vilka typer av aktörer som återfanns i artiklar som handlade om IT-säkerhet och inte. En och samma artikel kunde innehålla flera olika typer av aktörer.

Av de 100 artiklarna med politiska aktörer behandlade 43 stycken av dessa IT-säkerhet. I artiklar där myndighetspersonal förekom behandlade 45 av 76 artiklar IT-säkerhet. Politiska aktörer och personal på myndigheterna var fortfarande de vanligaste aktörstyperna, men det beror snarare på att de var så många nyheter som handlade om dessa. Som hos sakområdena fanns politik i mindre utsträckning inom de artiklar där IT-säkerhet förekom då knappt hälften av de artiklar som innehöll politiska aktörer berörde IT-säkerhet. Däremot innehöll tre femtedelar av artiklarna där myndighetspersonal förekom IT-säkerhet, och en möjlig förklaring

till att den kategorin inte minskade mer skulle kunna vara att Transportstyrelsen, Försvarsmakten och Säpo räknades hit (dessa tre är de myndigheter som uttalade sig mest om säkerhet och IT).

Andelen artiklar som innehöll sakkunniga experter var näst intill alla som berörde IT-säkerhet. Medan det var enbart en tredjedel av de övriga experterna som berörde IT-säkerhet, som tidigare nämnt så antecknades det under kodningen att många av de övriga experterna var statsvetare. De två artiklar där privatpersoner förekom berörde båda IT-säkerhet.

Dagspress och aktörer

När det gällde förekomsten av aktörer i dagspressen så har kvällspressen procentuellt fler artiklar som innefattade politiska aktörer, men värt att notera är att morgonpressen fortfarande hade ett högt antal artiklar med politiker i. I övrigt fanns det inga klara skillnader mellan morgon- och kvällspress. Däremot så hade Aftonbladet det lägsta antalet artiklar som innehöll experter medan det i Svenska Dagbladet förekom flest, i övrigt var experterna relativt jämt fördelat mellan de olika tidningarna. Där de två morgontidningarna skilde sig åt mest var gällande antalet artiklar som innehöll myndighetspersonal. Svenska Dagbladet var den tidningen som hade minsta antal av detta medan Dagens Nyheter hade flest artiklar med myndighetspersonal.

Kvällspressen stod för största andelen som fokuserade på personer över det sakliga innehållet. Medan förhållandet i morgontidningarna var det omvända, här fokuserade man i första hand på det sakliga innehållet framför de inblandade personerna.

Analys

Sett till Hvitfelts teori om nyhetsvärdering förefaller ovan nämnda resultat logiskt då samma mönster gick att urskilja i vårt resultat som i Hvitfelts tio punkter om nyhetsvärdering. De sakområden som primärt förekom i denna studie berörde till stor del antingen politik eller brott (felaktig tjänsteutövning). Själva händelsen IT-läckan var kanske inte så överraskande men att oppositionen öppnade för en misstroendeförklaring var desto mer överraskande, något som flera tidningar rapporterade om hur ovanligt det var. Enligt teorin är händelser som blivit nyheter oftast enkelt beskrivna samtidigt som de är viktiga och relevanta. Den här händelsen handlade i grunden om IT-säkerhet men blev snabbt en politisk fråga. Den största delen av rapporteringen kretsade kring politik och politiska aktörer, vilket kan anses enklare att rapportera om än IT-säkerhet samtidigt som båda ämnena var viktiga och relevanta då de var två perspektiv av IT-läckan. Att rapporteringen till stor vinklades bort från IT-frågorna och istället drogs mot politiken var sett ur perpektiven enkelhet och viktighet inte märkligt alls. En viss kunskap och förståelse för politik och hur det politiska systemet fungerar i Sverige ingår i den svenska allmänbildningen då ämnet samhällskunskap är ett obligatoriskt ämne i såväl grund- som gymnasieskola och där berörs hur vårt land styrs. För journalistkåren fördjupas kunskaperna om politik och landets styrning än mer i utbildningen. Därmed kan en tolkning vara att det skulle vara både enklare att producera och ta till sig nyheter om politik än om IT-säkerhet, samtidigt som ämnet var både viktigt och relevant för alla då samhällets makthavare berördes.

I rapporteringen förekom näst intill bara elitpersoner och det var även dessa som i de allra flesta fall användes som källor. Enbart ett fåtal gånger återfanns anonyma källor och ännu färre gånger förekom privatpersoner. Genom teorin om nyhetsvärdering framstod det att resultat vi erhållit om nyhetsrapporteringens innehåll och hur det prioriterats som fullt rimligt och inte uppseendeväckande. Det handlar även om journalistiska vinklar menade Hvitfelt. Att låta en person fronta en händelse är den vanligaste journalistiska vinklingen enligt Hvitfelt, vilket vi mätte dominansen av i vår studie. Däremot var det svårt att både tolka och analysera resultatet

då det gav oss jämnt fördelat resultat. Hälften av artiklarna handlade främst om en person och hälften om sakfrågan. Däremot så fokuserade enbart 15 procent av artiklarna sakområde som berörde enskilda personer (politiker och annan), vilket kan tolkas som att vår studie avviker från Hvitfeldts vinklar. Jämfört med de två tidigare kandidatuppsatserna om rapporteringen kring IT personifieras artiklarna i större utsträckning i vår studie, då det i de båda andra studierna förekom i lite mer än var tredje artikel.

Utifrån ovanstående resultat kunde även rapporteringens allsidighet analyseras mot det journalistiska uppdraget. I denna studie undersöktes detta genom att vi studerade vilka aktörer som kom till tals primärt under de olika artiklarna. Aktörerna var främst politiska och från olika myndigheter. Det var ovanligt att de olika sidorna kom till tals i samma artikel, de kunde finnas i samma tidningsnummer men då i olika artiklar. En hel del artiklar saknade dessutom två aktörer som uttalar sig. Oppositionen fick exempelvis mycket utrymme att prata om misstroendeförklaringen (vilket i princip tog över rapporteringen), men Stefan Löfven svarade och uttalade sig enbart runt de datum som presskonferenserna hölls. Framför allt så omnämns Maria Ågren väldigt intensivt men det fanns ingen prioritering på att låta henne komma till tals. Istället lät man Anna Johanssons uttalande ligga i fokus i många av de artiklar som Maria Ågren omnämns i.

Jämfört med tidigare forskning såg vi samma tendenser som resultatet Gans kom fram till i sin forskning. Rapporteringen om IT-läckan följde samma journalistiska mönster och tradition som återfanns på 1970-talet. Gans visade att nyhetsrapporteringen ofta fokuserar på politiker och politiska konflikter och diskussioner. Vidare konstaterade Gans att politiker och myndigheter är de vanligaste förekommande aktörerna, samt att presidenten (här statsministern) var den tveklöst mest förekommande aktören. De aktörstyper och de sakområden som påträffades i flest artiklar i denna studie rörde även de politik och myndigheter. Om man drar en parallell mellan presidenten och statsministern kan vi dock konstatera att vårt resultat skiljde sig mot Gans. I vårt material hade inte statsministern en självklar majoritet vare sig bland de omnämnda eller hos de som kom till tals mest. Istället var det oppositionen som kom till tals primärt medan statsministern blev sekundär sett till antal uttalanden, andraplatsen delade statsministern dock med dåvarande infrastrukturministern. I kategorin omnämnda aktörer var statsministern den mest omnämnda, men han var inte ensam i toppen utan delade förstaplatsen med Transportstyrelsen. Trots det var Gans resultat och vårt relativt samstämmigt sett till vilka typer av aktörer och sakområden som förekom i nyhetsrapporteringen. En potentiell tolkning av detta kan vara att statsministern inte varit lika viktig i IT-läckan än vad presidenten var i de amerikanska medierna.

I studierna Piratkrig i medierna¹⁰⁶ och Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment¹⁰⁷ så undersöktes andra sakområden, men deras tre mest förekommande var vardera lagarna, protester och antingen myndighet (Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment) eller fildelningen (Piratkrig i medierna). Dessa sakområden var svåra att jämföra med våra eftersom de behövs sättas i kontext för att kunna förstås bättre. Däremot så utgjorde politiker 55 procent av alla källor. Vi haft möjlighet att jämföra detta resultat med våra uttalade aktörer eftersom dessa har definierats på samma sätt, men vi har bara undersökt vilka som uttalat sig primärt och sekundärt och inte undersökt vilka som gör alla uttalanden i en och samma text, vilket försvårar en korrekt jämförelse.

Piratkrig i medierna var den enda av de båda uppsatserna som mätte hur många av deras källor som utgjordes av elitpersoner. Deras resultat kan jämföras med förekomsten av elitaktörer som

¹⁰⁶Gerhardsson & Gustafsson, 2009.

¹⁰⁷Ivansson & Kruskop, 2008.

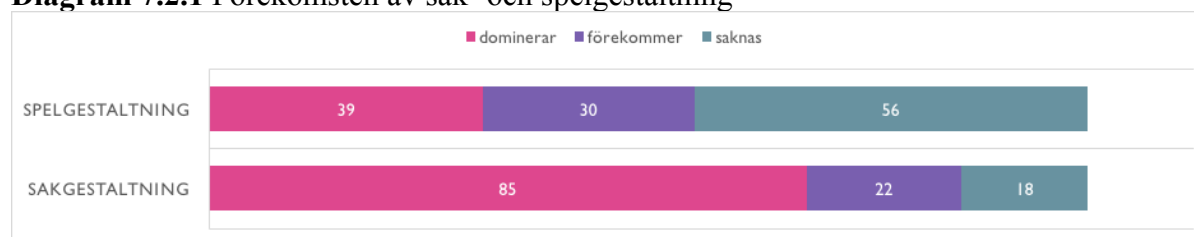
kommer till tals i vårt material då dessa två är definierade på samma sätt. Deras resultat påvisade en närvaro av elitkällor i 93 procent av artiklarna och vårt resultat visade att elitaktörer som kom till tals förekom i så mycket som 94 procent av materialet. Resultatets samstämmighet är inte överraskande sett till Hvitfelts teori om nyhetsvärdering då han menade att närvaron av elitpersoner och elitkällor haft betydelse för nyhetsvärdet.

2. I vilken utsträckning förekommer sak- respektive spelgestaltning?

För att kunna hitta och analysera eventuella mönster i rapporteringen hade gestaltningsteorin fått ett stort utrymme. För att besvara frågan om vilken gestaltning som förekom hade vi observerat sak- och spelgestaltning och i vilken utsträckning dessa dominerar. Dessutom har vi undersökt huruvida ovanstående empiriska resultat påverkas av gestaltningen och om vi kunde se några tydliga mönster genom detta.

Gestaltning mättes i frekvensen av sak- respektive spelgestaltning i artiklarna, detta genom att vi bedömde om gestaltningen dominerade, förekom eller saknades. Sakgestaltning avsågs för de artiklar som fokuserade på det sakliga innehållet medan spelgestaltning istället fokuserar på de mänskliga aspekterna. Här avsågs artiklar som lyfte fram spel, strategi, relationer och hur politik bedrivs.

Diagram 7.2.1 Förekomsten av sak- och spelgestaltning



Kommentar: Diagrammet visar huruvida spel- och sakgestaltning dominerar, förekommer eller saknas i de 125 artiklarna. Att ena gestaltningen dominerar i en artikel betyder det inte att det utesluter den andra gestaltningen utan båda kan förekomma i samma artikel. I en artikel förekom både sak- eller spelgestaltning, men det gick inte att göra en tydlig bedömning om vilken som dominerade, där av är totalen av vardera stapeldiagram är 125.

Rapporteringen av IT-läckan präglades till största del av sakgestaltning, vilket även dominerade i flest antal artiklar. Det var en relativt liten andel av artiklarna som saknade sakgestaltning, medan det var desto större andel som saknade spelgestaltning. Över hälften av artiklarna innehöll spelgestaltning men knappt en tredjedel av artiklarna dominerades av det.

Sakområden och gestaltning

Sakområdet som prioriterades högst hos de artiklar som präglades av sakgestaltning var följderna, vilket också var det sakområde som hade störst avsaknad av spelgestaltning. Ett annat sakområde som dominerades av sakgestaltning var säkerhet. Spelgestaltning återfanns oftast i de artiklar som i huvudsak behandlade politiska ämnen, där de två sakområden som till största del dominerades av detta var oppositionen och misstroendeförklaringen.

Aktörer och gestaltning

Om det finns ett samband mellan artikelns gestaltningsform och dess aktörer är intressant då det i den omnämnda tidigare forskningen i kapitel 2 har visat på tydliga resultat. I denna studie har vi studerat vilka aktörer som prioriterats högst i respektive gestaltningsform.

Bland aktörstyperna återfanns politiska aktörer i nästintill alla artiklar där spelgestaltning dominerade. I de artiklar där sakgestaltning dominerade återfanns politiska aktörer i mindre utsträckning, tre fjärdedelar. Däremot innehöll de sakgestaltade artiklarna istället nästintill alla

experterna. Att det var så många politiska aktörer i både sak- och spelgestaltning är inte konstigt eftersom dessa var de vanligast förekommande aktörerna.

En del av de enskilda aktörerna förekom i betydligt större utsträckning än vad andra gjorde (se tabell 7.1.1) och därför återfanns dessa överst på listorna av medverkande aktörer i såväl sak- som spelgestaltning.

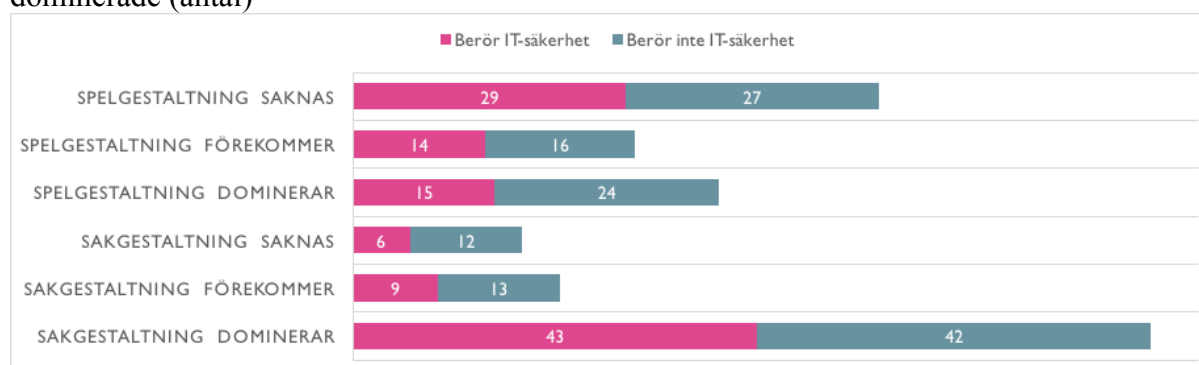
I den första kategorin, aktörer som kom till tals, var det oppositionen som toppade båda gestaltningsformerna. 14,7 procent av de sakgestaltade artiklarna respektive 11,5 procent av de spelgestaltade artiklarna bestod av oppositionen. Övriga experter var den näst vanligaste aktören inom sakgestaltning (8,8 procent) medan Stefan Löfven kom på andra plats i de spelgestaltade artiklarna (10,6 procent). Den enda aktör som enbart spelgestaltades var Jan Björklund. Ett annat majoritetsresultat var att Socialdemokraterna, både som grupp och enskilda personer knutna till Socialdemokraterna, spelgestaltades i betydligt högre utsträckning än vad de sakgestaltades. Transportstyrelsen som myndighet var den aktör som spelgestaltades i lägst antal artiklar tillsammans med övriga myndigheter, privatpersoner och Konstitutionsutskottets ordförande.

När det gällde den andra kategorin, det vill säga de omnämnda aktörerna, var det Transportstyrelsen som syntes mest i de sakgestaltade artiklarna (16,7 procent), följt av Stefan Löfven (14,8 procent). Av de artiklar som helt saknade spelgestaltning var Stefan Löfven den aktör som förekom oftast (25,7 procent) följt av Anna Johansson (22,9 procent). Stefan Löfven omnämndes inte bara ofta i de sakgestaltade artiklarna utan han var även den aktör som omnämndes allra mest i de spelgestaltade artiklarna (19,9 procent), följt av Transportstyrelsen och Anna Johansson som förekom i 13,2 procent vardera av det spelgestaltade materialet. Resultatet gällande spelgestaltning är tvetydigt då Transportstyrelsen var en av de vanligaste förekommande omnämnda aktörerna både där spelgestaltning dominerade och där det helt saknades. Det berodde dock på att Transportstyrelsen var den aktör som generellt i undersökningen som omnämndes mest (delad förstaplats med Stefan Löfven).

IT-säkerhet och gestaltning

När gestaltning ställdes mot perspektivet IT-säkerhet visade det sig att de sakgestaltade artiklarna i större utsträckning berörde IT-säkerhet än vad de spelgestaltade artiklarna gjorde.

Diagram 7.2.2 Antalet artiklar som berörde IT-säkerhet och vilken gestaltning som dominerade (antal)



Kommentar: Diagrammet visar hur många artiklar som berörde och inte berörde IT-säkerhet. Att ena gestaltningen dominerar i en artikel betyder det inte att det utesluter den andra gestaltningen utan båda kan förekomma i samma artikel. Då de olika gestaltningarna undersöktes i två separata variabler så är totalen av diagrammet 250 (eftersom artiklarna räknas två gånger när variablerna lades ihop).

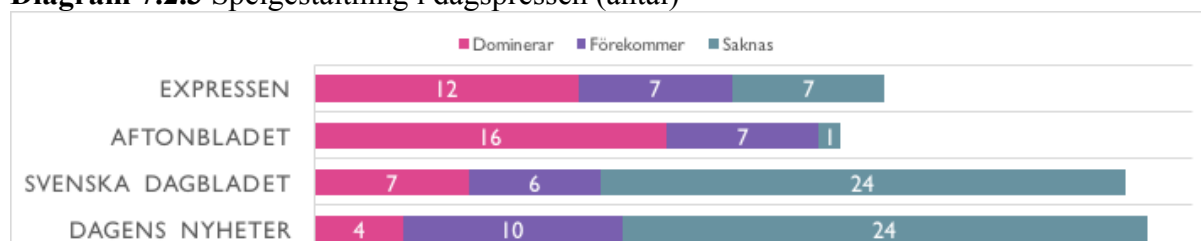
Skillnaderna var inte stora men vissa mönster kunde ändå anas. IT-säkerhet förekom mest i de artiklar som dominerades av sakgestaltning och som hade en total avsaknad av spelgestaltning.

Återigen är det värt att påpeka att det var fler artiklar som inte berörde IT-säkerhet än de som gjorde det.

Dagspressen och gestaltning

Gestaltningen i dagspressen visade på tydliga skillnader mellan morgon- och kvällspress. Trots att Expressen och Aftonbladet hade färre undersökta artiklar var det fler i antal som dominerades av spelgestaltning än i morgonpressen.

Diagram 7.2.3 Spelgestaltning i dagspressen (antal)

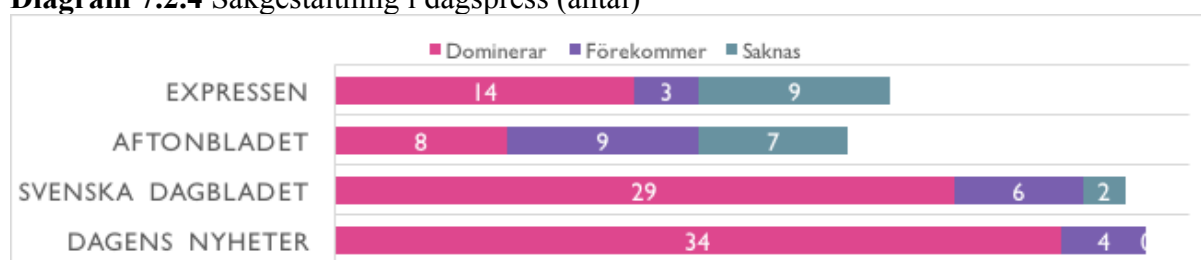


Kommentar: Diagrammet visar förekomsten av spelgestaltning i de olika tidningarna. Totalsumman är 125 artiklar.

Även om det var stora skillnader mellan morgon- och kvällspress fanns de också små skillnader mellan de enskilda tidningarna. Hos kvällspressen hade Aftonbladet fler artiklar som dominerades av spelgestaltning jämfört med Expressen. Värt att poängtera är att Aftonbladet faktiskt bara hade en artikel som helt saknade spelgestaltning medan samma siffra hos Expressen är avsevärt högre. I samma jämförelse fast inom morgonpressen kunde man både se en liknande tendens mellan Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet och en nämnvärd skillnad mot kvällstidningarna. Här var avsaknaden av spelgestaltning hög och dominansen av densamma låg. Tittade man på eventuella skillnader mellan de två morgontidningarna hade Dagens Nyheter flest artiklar där spelgestaltning förekom medan Svenska Dagbladet har fler artiklar där spelgestaltning dominerar.

Sett till andelen sakgestaltade artiklar kan motsatsen till ovanstående konstateras. Här var dominansen istället väldigt hög hos morgonpressen medan kvällspressen däremot har ett högre antal artiklar som helt saknar sakgestaltning.

Diagram 7.2.4 Sakgestaltning i dagspress (antal)



Kommentar: Diagrammet visar förekomsten av sakgestaltning i de olika tidningarna. Totalsumman är 125 artiklar.

Morgonpressen hade knappt någon avsaknad av sakgestaltning och nästan alla artiklar dominerades av detta. Hos kvällspressen förekommer sakgestaltning totalt i lika många artiklar, men Expressen har fler artiklar där sakgestaltning dominerar. Expressen avviker lite i resultatet då sakgestaltning dominerar i fler artiklar än vad spelgestaltning gör. Hade vi enbart tittat på vilken gestaltning som dominerade hade kvällspressen till betydligt mer varit inriktad på spelgestaltning jämfört med sakgestaltning.

Analys

Strömbäck och Nord konstaterade i sin studie av valrörelser att spelgestaltning blivit allt vanligare medan sakgestaltning över tid hade minskat rejält.¹⁰⁸ Vår studie visade i relation till deras resultat på motsatsen då den mest förekommande gestaltningen i vår studie var sakgestaltning. En möjlig förklaring till detta skulle kunna vara att de har studerat valjournalistik medan denna studie berör rapporteringen kring IT-nyheter. Om deras forskning däremot ställs mot enbart de politiska sakområdena som vi undersökt ses dock samma tendenser som i deras resultat. Det var inte vidare överraskande att sakområdena oppositionen och misstroendeförklaringen var de som dominerades mest av spelgestaltning eftersom dessa kan tolkas ligga närmast valjournalistik av våra sakområden och därmed närmast politik som spel och konflikt. Detta då misstroendeförklaringen handlade om att partier kritiserade varandra och därmed var det lättare för tidningarna att framställa dem som spel och utse "vinnare och förlorare". En möjlig tolkning av detta skulle kunna vara att politik oftare spelgestaltas än andra ämnen.

De tidigare studierna som berörde IT, Piratkrig i medierna¹⁰⁹ och Faktisk FRAMställning eller formade FRAGment¹¹⁰ applicerade gestaltningsteorin på ett material som inte var strikt politiskt och deras avgränsningar och definitioner fick ligga till grund för oss. I en jämförelse mellan dessa tre studier så innefattade vår studie något fler artiklar där spelgestaltning förekommer. Studierna har producerats under olika år och när tidsaspekten lades till i jämförelsen gick det att avläsa att spelgestaltning hade ökat med tiden (först 21 procent, andra 25 procent och sista 31 procent), samtidigt som sakgestaltning minskade. Majoriteten av artiklarna dominerades dock, till skillnad från Strömbäck och Nords resultat, fortfarande av sakgestaltning genom alla tre studier. Det var de politiska sakområdena som oftast spelgestaltades genom de tre undersökningarna. Därmed konstaterades det att resultatet gällande gestaltning genom de tre studierna var väldigt lika. De skilde sig på samma sätt från Strömbäck och Nords resultat där rapporteringen dominerades av spelgestaltningar istället för sakgestaltning. Kontrasterna mellan detta resultat skulle kunna varit en produkt av att vi, Piratkrig i medierna¹¹¹ och Faktisk FRAMställning testade att applicera teorin på ett material som till skillnad från exempelvis Strömbäck och Nords. Materialet behandlade inte politik primärt utan hade ett annat huvudämne. Detta talade för att skillnaden återfanns i vad som var fokus i rapporteringen. När IT var huvudfråga var sakgestaltningar vanligast, medan när politik var i huvudfokus så gestaltades artiklarna övervägande som spel.

Att IT inte spelgestaltades så ofta kunde haft grund i att välkända personer inom IT-branschen sällan varit lika kända hos allmänheten. Detta skulle inneburit att det varit svårare att personifiera IT jämfört med politik, då politiker varit så kända för allmänheten. I sin tur betydde det även att det inte finns några kända relationer, maktspel eller konflikter inom IT som nyhetsrapporteringen kunde koncentrera sig på.

3. Domineras nyhetsrapporteringen främst av fakta eller spekulationer?

Genom att vi mätte hur många artiklar som dominerades av spekulationer jämfört med antalet artiklar som dominerades av fakta avsåg vi undersöka om journalisterna gjorde tydliga avgränsningar mellan dessa. Vi hade avgränsat spekulationer till antaganden som förekommer i artiklarna, bland annat övervägdes ordvalen i bedömningen. En viktig skillnad var exempelvis om skribenten uttrycker att det *är* så, eller att det *skulle kunna* vara så samt det *kan* bli så.

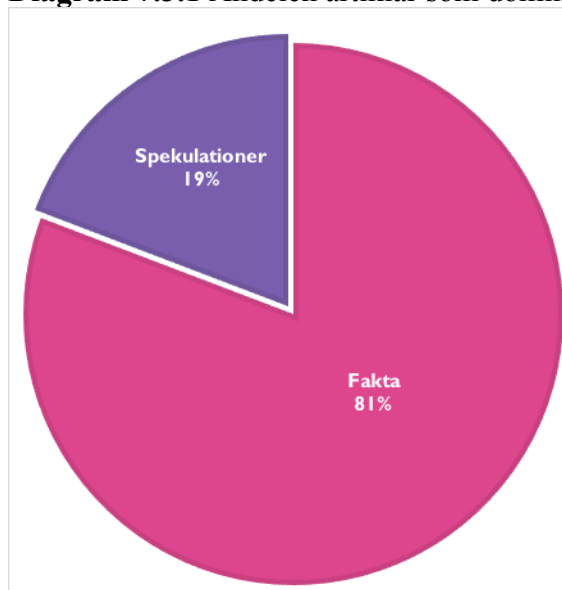
¹⁰⁸Nord & Strömbäck 2017, s.12ff.

¹⁰⁹Gerhardsson & Gustafsson, 2009.

¹¹⁰Ivansson & Kruskop, 2008.

¹¹¹Gerhardsson & Gustafsson, 2009.

Diagram 7.3.1 Andelen artiklar som dominerades av spekulationer eller fakta (procent)

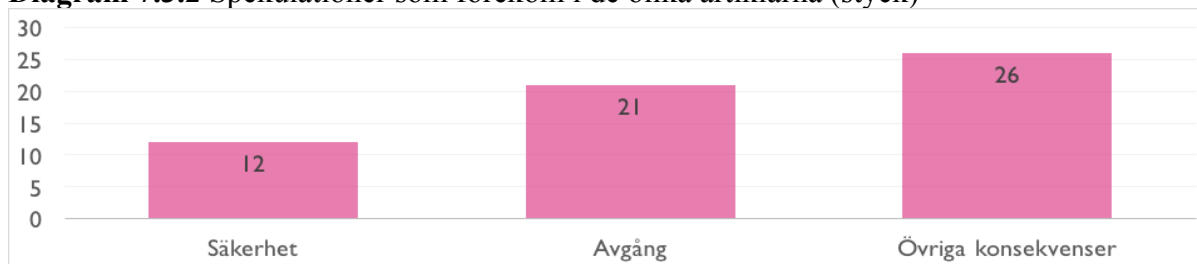


Kommentar: Diagrammet visar andelen artiklar som dominerades av spekulationer eller fakta. 21 artiklar kodades som odefinierbara, därmed har de inte räknas in i resultatet. Totalen är 104 artiklar.

Resultatet som framkom var tydligt, faktadominerade artiklar var vanligare än de som domineras av spekulationer. Knappt en femtedel av artiklarna dominerades av spekulationer och 81 procent dominerades av fakta. 21 artiklar bedömdes att det inte gick att avgöra om artiklarna dominerades av fakta eller spekulationer, och därmed kodades de som odefinierbara.

Vi undersökte även förekomsten av spekulationer ur kategorier; säkerhet, avgångar och övriga följder. Syftet var att undersöka hur "mycket friheter" dagspressen tog sig i nyhetsrapporteringen. Spekulationer om säkerhet avgränsade vi till att gälla när det gjorde gissningar och antaganden runt både IT-säkerhet och samhällssäkerhet. De spekulationer som rörde avgångar var huruvida politiska avgångar eventuellt genomföras och övriga följder innefattar spekulationer om hur såväl riket och allmänheten drabbas.

Diagram 7.3.2 Spekulationer som förekom i de olika artiklarna (styck)



Kommentar: Stapeldiagrammet visar i hur många artiklar som de olika typerna av spekulationer förekom. För att en typ av spekulation fanns i en artikel uteslöt det inte att någon av de andra typerna förekom.

I de 125 undersökta artiklarna förekom det till största del spekulation om avgångar och övriga följder. 12 artiklar innehöll någon form av spekulation om säkerhet. Förekomsten av spekulationer var förhållandevis liten. De flesta spekulationer rörde avgångar och övriga konsekvenser. Väldigt få artiklar tog på sig att spekulera kring säkerhet, exempelvis beskrev många artiklar vilken information som fanns i de system som Transportstyrelsen outsourcat. De gjorde därmed inga antaganden om vilken information som till följd av IT-läckan blivit röjd.

Sakområden och spekulationer

Sakområdet misstroendeförklaringen var det enda sakområdet där artiklar som dominerades av spekulationer var vanligare än de som dominerades av fakta. 70 procent av alla artiklar som handlade om misstroendeförklaringen dominerades av spekulationer. I alla andra sakområden (som presenterades i kapitel 7.1) bestod majoriteten av faktadominerade artiklar. Spekulationer om avgångar och övriga konsekvenser fanns mest inom de politiska sakområdena samt sakområdet följer, medan spekulationer om säkerhet till största del också återfanns i sakområdet säkerhet.

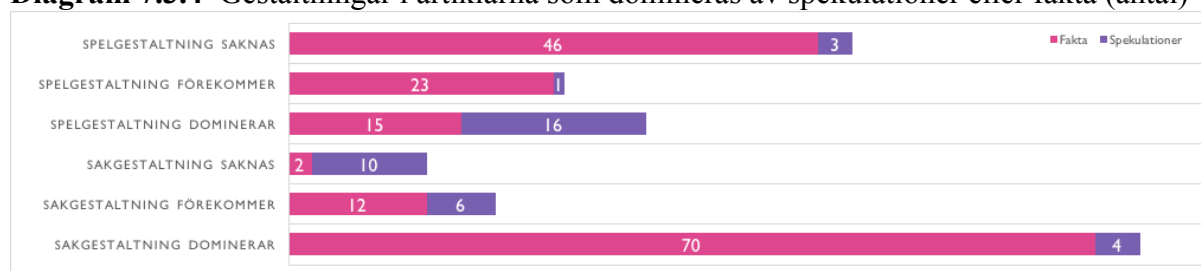
Aktörer och spekulationer

I en analys med resultatet och de olika aktörerna var det bara bland aktörstyperna och inte bland de namngivna aktörerna som det gick att urskilja några tydliga mönster. Politiker förekommer i så gott som alla artiklar som domineras av spekulationer. Då politiska aktörer förekom i 80 procent av alla artiklar blev även andelen politiker hög i de artiklar som dominerades av fakta, men de var procentuellt betydligt lägre. Artiklar som innehöll myndighetspersonal eller någon form expert dominerades i klar majoritet av fakta.

Gestaltning och spekulationer

När gestaltningen analyserades ihop med resultatet om spekulationer och fakta visade det på att de hörde ihop.

Diagram 7.3.4 Gestaltningar i artiklarna som domineras av spekulationer eller fakta (antal)



Kommentar: Diagrammet visar huruvida spel- och sakgestaltning dominerar, förekommer eller saknas i de olika kategorierna fakta och spekulationer. Att ena gestaltningen dominerar i en artikel betyder det inte att det utesluter den andra gestaltningen utan båda kan förekomma i samma artikel.

Då spel- och sakgestaltning var två variabler som separat undersöktes i artiklarna så blir bortfallet på 42 artiklar och är totalen av diagrammet 208 artiklar (eftersom alla artiklar räknas två gånger).

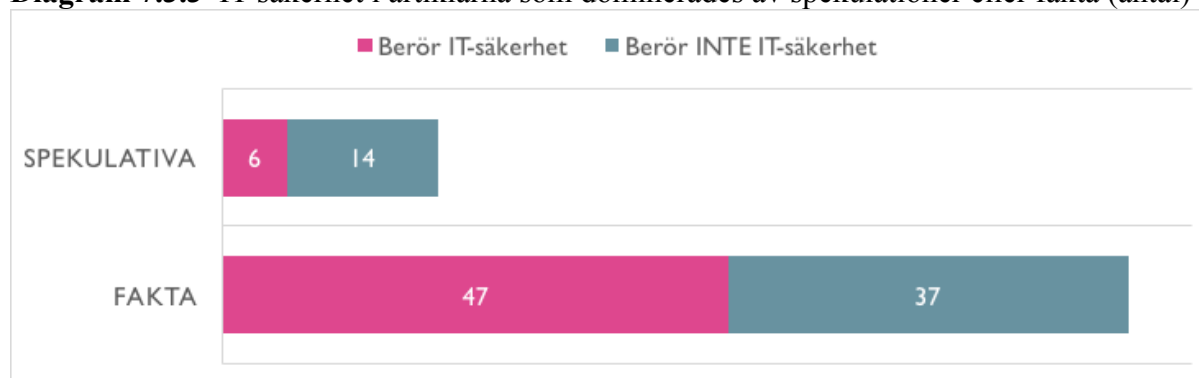
Redan vid en första anblick av resultatet i Diagram 7.3.4 var det synligt att artiklarna generellt dominerades i så mycket större utsträckning av fakta än spekulationer. De enda delen av resultatet där fakta prioriterades mindre än spekulationer var i där spelgestaltning dominerade och där sakgestaltningen hade total avsaknad.

När gestaltningen jämfördes med förekomsten av de specifika spekulationerna som presenteras i diagram 7.3.2 var förekomsten relativt jämt utspridd och det var ingen form av gestaltning som hade en mer eller mindre mängd av någon typ av spekulationer än de andra.

IT-säkerhet och spekulationer

För att se om det fanns en skillnad i hur väl IT- säkerhet framhölls i artiklar som dominerades av fakta respektive spekulationer ställdes detta mot perspektivet IT-säkerhet.

Diagram 7.3.3 IT-säkerhet i artiklarna som dominerades av spekulationer eller fakta (antal)



Kommentar: Stapeldiagrammet visar förekomsten av IT-säkerhet i de artiklar som dominerades av fakta eller spekulation. Det fanns totalt 20 spekulativa artiklar och 84 faktadominerade artiklar. Efter att ett bortfall på 21 artiklar är totalen 104 artiklar.

IT-säkerhet kom fram tydligare i artiklarna som dominerades av fakta än i de som fokuserade på spekulationer. Skillnaden mellan de båda är relativt stor då drygt hälften av de faktadominerade artiklarna explicit framhöll IT-säkerhet medan enbart en knapp tredjedel av de artiklar som fokuserade på spekulationer gjorde detsamma. Resultatet visar därmed att de spekulativa artiklarna i låg grad varken spekulerade om just IT-säkerhet (se diagram 7.3.2) eller övergripande lyfte fram IT-säkerhet i sitt innehåll.

Dagspress och spekulationer

Kvällspressen stod för största andelen spekulativa artiklar, i Aftonbladet och Expressen tillsammans fanns 65 procent. Artiklar som dominerades av fakta var istället vanligast hos morgontidningarna, där Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet sammanlagt stod för 64 procent av dessa. Skillnaderna mellan tidningarna inom både morgon- och kvällspressen var ytterst liten. Största skillnaden inom vardera gruppering var att Svenska dagbladet hade tre artiklar mer än Dagens nyheter som dominerades av spekulationer.

När det gällde huruvida dagspressen spekulerade om de specifika områden som presenteras i diagram 7.3.2 spekulerade alla tidningarna om samtliga områden. Kvällspressen var de som spekulerade mest om avgångarna (tillsammans 13 stycken). I övrigt var det inga skillnader mellan morgon- och kvällspress, utan skillnaderna som uppmärksammades var istället mellan de olika tidningarna. Svenska Dagbladet hade flest artiklar som spekulerade om säkerhet (sex stycken), medan Dagens Nyheter hade minst (en styck). Sista området var spekulationer om övriga konsekvenser och där tilldelades Expressen förstaplatsen med nio artiklar, tätt följd av Svenska Dagbladet med åtta artiklar.

Analys

I Strömbäcks doktorsavhandling *Gäster hos verkligheten* observerade han att spekulationer i valjournalistik förekom i minst hälften av de undersökta artiklarna. I denna studie har vi dock inte undersökt förekomsten av spekulationer utan hur många artiklar som dominerades av spekulationer respektive fakta. Detta kan vara en anledning till vårt resultat skiljde sig relativt mycket från Strömbäcks då vi observerade spekulationer i enbart en sjättedel av artiklarna. Samma argument som användes i analysen av gestaltningsteorin skulle kunna användas i analysen av spekulationer. Den tidigare forskningen som definitionen om spekulationer var hämtad ur fokuserar på valjournalistik. Vi hade applicerat detta på ett ämne som inte i huvudsak berörde politik då politik i denna studie har varit sekundärt. En stor del av spekulationer som återfinns i valjournalistik talar om politiker som vinnare och förlorare och försöker förutse valresultatet i förväg men denna form av spekulationer var svårare att finna i nyhetsrapporteringen kring IT.

I en jämförelse mot Strömbäcks studie kunde vi se ett motsatt resultat. Det är dock inte överraskande eller konstigt att det var så. Strömbäck har undersökt valjournalistik medan vi har undersökt hur rapporteringen såg ut efter en specifik händelse. Skillnaden var stor och att resultaten därmed skilde sig åt är inte så konstigt. Att spekulera kring konsekvenser av saker som redan har inträffat var i valtider inte lika lockande som att förutse valets utgång. Att vi däremot funnit fler spekulationer kring konsekvenser av saker som redan har inträffat faller sig naturligt då vår händelse ligger bakåt i tiden, i kontrast till Strömbäcks som alltså låg framåt i tiden. Strömbäck fann i sin undersökning spekulationer i över hälften av artiklarna med klar majoritet för spekulationer som berör saker som kan komma att hända. Vi fann spekulationer som dominerande över fakta i en sjättedel av artiklarna, och till skillnad från Strömbäck var det spekulationer om konsekvenser kring sådant som redan har inträffat som klart dominerade i vårt material. Viktigt att påpeka är att vi inte undersökte spekulationer på samma sätt som Strömbäck. I vår studie hade vi avgränsat det på ett mycket striktare sätt då vi avgränsade förekomsten av spekulationer till tre på förhand bestämda kategorier: *avgångar, säkerhet och konsekvenser för landet och allmänheten*. Vårt resultat var därmed inte helt jämförbart med Strömbäcks, men det är ändå värt att nämnas då det trots skillnaderna i undersökningarnas utformning kunde påvisa intressanta skillnader gällande spekulationer i journalistiken.

Vi konstaterade under kodningen att det inte var en självklarhet alla gånger huruvida påståenden var spekulationer eller faktabaserade. Spekulationerna var ofta inbäddade och svåra att vid en första anblick tolka som spekulationer. Vissa artiklar krävde att vi båda läste den både en och två gånger för att sedan tillsammans koda dessa variabler. Å ena sidan förekom ibland tydliga spelmarkörer där det var tydligt att man förutsåg vad som skulle komma att hända, exempelvis handlade några av dessa spekulationerna om att Peter Hultqvist skulle komma att avgå (vilket han dock inte gjorde). Å andra sidan förekom oftare och mer gömt i texten spekulationer om de konsekvenser för landet såväl som för allmänheten som IT-läckan orsakade, exempelvis spekulerar man om hur landets ekonomi påverkades av händelsen. Detta kan tolkas genom det journalistiska uppdraget om att medierna skall förse medborgare med den information som de behöver för att fritt kunna ta ställning i frågor som rör samhället. Om man vidare tar fasta på följande formulering: "tydligt skilja mellan fakta å ena sidan och tolkningar och spekulationer å den andra" kan resultatet analyseras som problematiskt utifrån att spekulationerna var väl gömda i texten och därmed felaktigt kan uppfattas som fakta av läsaren. Sett ur det perspektivet kan spekulationerna i materialet, precis som Strömbäck menar är risken med spekulationer över lag,¹¹² ge missvisande bilder av verkligheten.

I studien som handlade om FRA-lagen fann de att knappt en tiondel av källorna spekulerade utan att binda det till säkra fakta. Det resultatet tillsammans med vårt visade att det förekommer spekulationer i de båda undersökta fallen. Vi avgränsade dock inte till att undersöka vem som stod för spekulationerna i texten, vilket FRA-studien har undersökt då de studerat förekomsten av spekulationer i enskilda källors uttalanden. På grund av denna skillnad var våra resultat inte möjliga att jämföras med varandra.

4. Skiljer sig rapporteringen åt mellan de olika medierna (morgon- respektive kvällspress)?

Resultatet av den empiriska frågan "Skiljer sig rapporteringen åt mellan de olika medierna (morgon- respektive kvällspress)" har presenterats löpande genom ovanstående resultatredovisning. Nedan följer en övergripande analys av frågans resultat.

Den som tog del av IT-läckans händelseförlopp i kvällspressen fick ta del av en politisk händelse där konflikten mellan makthavarna centraliserades och där minst fokus lades på IT-

¹¹²Strömbäck, 2001, s.329.

säkerhetsfrågorna. Detta medan morgonpressens läsare fick ett sakligare framställande av en händelse som i större utsträckning berörde IT-frågor, och som på ett sakligare sätt skildrade den politiska konflikten som uppstod till följd av händelsen.

Sett genom medielogik skulle en möjlig och trolig förklaring kunna vara att publiken har olika förväntningar på de olika tidningarna. Enligt medielogiken beror medieinnehållet mycket på vilken medieform det ska presenteras i. För att kunna överleva på lösnummerförsäljning och på prenumerationer har tidningarna olika sätt att locka sina läsare, samtidigt som de måste hålla sig till de förbestämda reglerna om hur nyheter ska levereras i tidningen. För morgonpressen som får intäkter via fasta prenumetarionsavgifter innebär det att de har råd att fokusera på ett mer sakligt innehåll och ämnen som inte säljer lika många lösnummer, vilket skulle kunna vara fallet med exempelvis IT-nyheter. I vårt material blev detta synligt genom att morgonpressen var bättre på att inkludera IT-säkerhet i sina artiklar. Kvällspressen uppmärksammade istället främst sakområden som rörde politik och som spelgestaltades. Då kvällspressen överlever på antal sålda lösnummer fokuserar de oftare på ämnen som säljer mer. Enligt medielogiken betonar de därför gärna sådant som berör konflikter och sensationer, alltså sådant som oftast spelgestaltas. Dessutom finns det en viss förväntan på att kvällspressen ska vara inriktade mot sensationer. Detta skulle i sin tur kunna vara en förklaring till att så många fler artiklar i kvällspressen visade sig vara spelgestalade, spekulativa och oftare personifierades än morgonpressens artiklar. Enligt teorin om medielogik ter sig resultatet för såväl morgon- som kvällspress därmed rimligt.

Det uppmärksammades även små skillnader mellan de fyra tidningarna som antyder att bara för att de tillhör antingen morgon- eller kvällspress så har de enskilda redaktionerna egna arbetssätt och förutsättningar. Dagens Nyheter hade exempelvis få fristående sakkunniga experter inom området, men de hade däremot journalister som var väl pålästa inom IT-området, vilket gjorde att de inte var i lika stort behov av expertis som exempelvis Svenska Dagbladet (som hade flest experter).

Diskussion

Sammanfattningsvis kan det konstateras att den typiska artikeln om IT-läckan som publicerades under perioden 7:e juli till och med 6:e augusti ser ut så här: Den handlar varken om IT eller säkerhet i huvudsak utan fokuserar istället på politik. Däremot kallas händelsen i artikeln ändå för IT-skandalen. Som läsare av artikeln får du inte veta vilka konsekvenser händelsen har för dig som privatperson. Artikeln var sakgestaltad men den hade inslag av spelgestaltning. Det innehåller inga privatpersoner, men däremot förekommer många politiker och myndighetsanställda. Oppositionspartiernas medlemmar är de som kommer till tals i artikeln, medan man pratar om statsministern och Transportstyrelsen. Artikeln har fem namngivna personer, varav två av dem är kvinnor. Därtill finns artikeln på förstasidan, den är ett uppslag och den största bilden är ett personfoto, men den har inga faktarutor.

Slutsatser

1. I vilken utsträckning kommer IT-frågorna fram i rapporteringen?

I knappt hälften av artiklarna uttrycks det explicit att nyheten berör IT-säkerhet, men trots det förblir IT-frågorna sekundära i nyhetsrapporteringen. I såväl sakområden som gällande aktörer prioriterades politik och politiker framför IT-relaterade ämnen.

2. I vilken utsträckning förekommer sak- respektive spelgestaltning?

IT-läckan sakgestaltades till allra största del. De sakområden och aktörer som uteslutande sakgestaltades var de IT-relaterade, medan de spelgestaltade artiklarna präglades av politiska sakområden och aktörerna som figurerade mest vad även de politiker.

3. Domineras nyhetsrapporteringen främst av fakta eller spekulationer?

Fakta dominerade med klar majoritet över spekulationer. Förekomsten av spekulationer var låg men inom de kategorier vi undersökte förekomsten av fanns det mer spekulationer om avgångar och övriga konsekvenser än om säkerhet.

4. Skiljer sig rapporteringen åt mellan de olika medierna (morgon- respektive kvällspress) och i så fall hur?

Morgonpressen var sakligare än kvällspressen då kvällstidningarna i större utsträckning använde sig av spelgestaltning och spekulationer. En annan större skillnad var att morgonpressen hade ett bredare fokus på sakområden och aktörer medan kvällspressen hade en snävare inriktning, främst på politiska sakområden och på politiker.

Egna reflektioner

Att inte rapportera om den egentliga händelsen utan att välja att fokusera på det politiska spelet, kan bidra till att ge medborgarna en förvriden uppfattning om verkligheten. Det rapporterades friskt om vilka politiker som avgick och vilka som oppositionen tyckte borde avgå. Det kanske först inte låter som att detta skulle vara ett större problem, men om journalister har ett ansvar att ge publiken den information de behöver för att kunna vara aktiva medborgare så räcker det med ställa frågan "hur åtgärdades problemet" för att upptäcka allvarliga brister i rapporteringen. Information om vilka uppgifter faktiskt som hade läckt ut eller vad man gjort för att åtgärda problemet prioriterades bort. Just i detta fall med Transportstyrelsen rapporterades det inte något om att driften fortsätter hos IBM under samma premisser som tidigare, alltså kvarstår det grundläggande problemet även efter att "syndabockarna har bestraffats." Med andra ord fortsätter samma information att läcka ut som Säpo uppmärksammade redan 2015.

Det är dock föga förvånande att nyhetsrapporteringen koncentreras till att skildra ett konkret ämne som politik och inte ett abstrakt ämne som IT. Frågan är om det ens är ett medvetet val

av dagspressen. Journalistik har en lång tradition av att göra det konkret och ta sig bort från det abstrakta, samtidigt som det är det lättaste sättet att omforma en nyhet. Uppfattningen är också att abstrakta ämnen är svårare att ta till sig som publik och därmed svårare att sälja.

Även om problemet i IT-läckan inte har åtgärdats visar opinionsundersökningar att allmänhetens förtroende för den nuvarande regeringen återstår.¹¹³ Vilket är intressant då oppositionen skrek högst utan att det gynnade dem. Regeringens uttalande var betydligt färre och mer sammanhållande, medan opinionens interna dispyter läckte ut i rapporteringen. Detta visar på att det inte alltid är det gynnsammaste alternativet att synas mest i medierna. Det är alltså inte förekomsten som är de viktigaste utan hur man framställs.

Förslag till vidare forskning

Under arbetet med studien har nya perspektiv och områden som skulle vara intressanta att undersöka uppmärksammats. Med tanke på att vår undersökning visar att fokus flyttas från sakfrågan till politik vore det intressant att istället för att göra en fallstudie undersöka dagliga nyheter under en längre period med fokus på hur mycket nyheter som skrivs om IT-frågor generellt och vilka vinklingar och sakfrågor som prioriteras i dessa. Detta för att dels se hur mycket nyheter som faktiskt berör IT som publiceras till vardags, och dels för att se om journalister även i händelser som inte är relaterade till en större händelse vinklingar nyheten på något mer konkret än den abstrakta huvudfrågan.

Det vore också intressant att lyfta IT-läckan ur andra perspektiv än det vi valt. Till exempel hur publiken uppfattade rapporteringen. Vilken information ansåg de att de fick ta del av? Känner de att media ger en heltäckande bild av händelsen och anser de att medias skildring av händelsen stämmer med det som de ansåg sig behöva veta om det som hade hänt?

En annan stor och viktig aspekt som vi aktivt fick välja bort att undersöka djupare i denna studie är den gällande genus. Det enda vi hann med var att räkna antalet aktörer och där notera hur många som var män respektive kvinnor. Vi noterade att fler män än kvinnor i genomsnitt förekommer i artiklarna och då vi förde anteckningar under kodningen noterades även att exempelvis alla sakkunniga experter var män. Detta ger vid handen att det hade varit väldigt intressant att undersöka IT-nyheter ur ett genusperspektiv. Hur ser representationen av män och kvinnor ut generellt i IT-nyheter? Får de olika "roller" i rapporteringen och förekommer stereotypa framställningar av män respektive kvinnor?

¹¹³Cardell, Johanna & Henricsson, Karl Enn, "Alliansväljare: Låt Hultqvist sitta kvar", *Expressen*, 28 juli 2017, s.14.

Referenslista:

- Cappella Joseph N. & Jamieson Kathleen Hall *Spiral of cynicism : the press and the public good*, New York: Oxford University Press, 1997
- Cardell, Johanna & Henricsson, Karl Enn, ”Alliansväljare: Låt Hultqvist sitta kvar”, *Expressen*, 28 juli 2017, s.14.
- Crona Malin, m.fl. “Transportstyrelsens IT-affär: Detta har hänt” *SVT Nyheter*, 17 jul 2017, hämtad: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/transportstyrelsens-sakerhetsskandal-detta-har-hant> (hämtad 2017-12-02)
- Davidsson, Pamela & Thoresson, Anders, “Svenskarna och internet 2017 - Undersökning om svenskarnas internetvanor” *Internetstiftelsen i Sverige 2017*, tillgänglig: https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2017.pdf (hämtad 2017-11-08)
- Delin, Mikael., Svahn, Clas & Örstadius, Kristoffer “Misstänks för brott som kan hota rikets säkerhet”, *Dagens Nyheter*, 7 aug 2017, s.8.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns A. & Wägnerud, L, *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Wolters Kluwer, 2017
- Gans, Herbert J, *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time* New York: Pantheon Books, Northwestern University Press, 1979
- Gerhardsson, Joakim & Gustafsson, Joel, *Piratkrig i medierna*, Sundsvall: Mittuniversitetet, 2009
- Ghersetti, Marina, *Sensationella berättelser. En studie av nyheter från Angola 1987 och om Prinsessan Diana 1997 i dagstidningar, radio och TV*, Göteborg: Göteborgs universitet, 2000
- Goldberg, Daniel & Larsson, Linus, “E-post är som vykort”, *It-säkerhet för privatpersoner - en introduktion* (Red. Hasse Nilsson) Stockholm: IIS, 2013.
- Hvitfelt, Håkan (2003) *Nyheter vid kriser*, Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten, 2003, tillgänglig: <https://rib.msb.se/filer/pdf/20741.pdf> (hämtad: 14 nov 2017)
- Hvitfelt, Håkan, *Nyheterna och verkligheten - Byggstenar till en teori*, Göteborg: Göteborgs universitet, 1989
- Hvitfelt, Håkan, *På första sidan - En studie i nyhetsvärdering*, Stockholm: Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, 1985
- Ivansson, Stina & Kruskop, Emma *Faktisk FRAMställning eller forma de FRAGMENT* Sundsvall: Mittuniversitetet, 2008
- Jansson, André, “Integritetsrisker och nya medier”, *Nordiskt ljus* (red. Sören Holmberg & Lennart Weibull), Göteborg: SOM-institutet, 2010
- Larsson, Linus & Örstadius, Kristoffer, “Mobilen spårar dig överallt”, *Dagens Nyheter*, 15 aug 2015, tillgänglig: <https://www.dn.se/ekonomi/mobilen-sparar-dig-overallt/> (hämtad: 2017-11-17)

Maltesson, Evelina & Ögren, Annica "Riskerade landet - sparkades" *Expressen*, 7 juli 2017, s.10

Nationalencyklopedin, "IP-nummer", tillgänglig:

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/ip-nummer> (hämtad: 2017-12-14)

Nationalencyklopedin, "IPRED-lagen", tillgänglig:

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/ipred-lagen> (hämtad: 2017-12-14)

Nilsson, Åsa "Kvantitativ innehållsanalys", *Metoder i kommunikationsvetenskap* (red. Mats Ekström & Larsåke Larsson), Lund: Studentlitteratur, 2010

Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, *Mest spelgestaltningar och strukturell partiskhet. En analys av svensk valrörelsejournalistik 2002–2014* Sundsvall: Mittuniversitet, 2017, tillgänglig:

<https://www.miun.se/siteassets/forskning/center-och-institut/demicom/demicomrapporter/33-mest-spelgestaltningar-och-strukturell-partiskhet.pdf> (hämtad 2017-11-18)

Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, "Demokrati, medier och journalistik", *Medierna och demokratin* (red. Lars Nord & Jesper Strömbäck), Lund: Studentlitteratur, 2012

Pressens samarbetsnämnd "Spelregler för press, radio och tv", 2015, tillgänglig:

<http://tu.se/wp-content/uploads/2016/03/Spelregler-oktober-2015.pdf> (hämtad: 2017-11-09)

Ryd, Erik & Turell, Johan, *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* "Mediebranschen - hot, risker och sårbarheter", 2017 Tillgänglig:

<https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/28258.pdf> (hämtad 2017-11-09)

Semetko, Holli. A & Valkenburgs, Patti. M *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*, 2000, tillgänglig:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x/epdf> (hämtad: 2017-11-12)

SOU 2006:8 "Mångfald och räckvidd. Slutbetänkande av presskommittén 2004", Stockholm: Fritzes, 2006, tillgänglig:

<https://data.riksdagen.se/fil/D61BB277-B965-417B-9237-84629BC6A4F6> (hämtad: 2017-11-09)

Statens medieråd "Vad blir en nyhet?", 2015, tillgänglig:

<https://statensmedierad.se/larommedier/kallkritikvemvadvarfor/vadblirenyhet.423.html> (hämtad: 2017-11-14)

Strömbäck, Jesper, *Gäster hos verkligheten. En studie av journalistik, demokrati och politisk misstro*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2001

Strömbäck, Jesper, *Den medialiserade demokratin*. Stockholm: SNS Förlag, 2004, tillgänglig:

<https://jesperstromback.files.wordpress.com/2009/12/denmedialiserade.pdf> (hämtad: 2017-12-13)

Strömbäck, Jesper, *Makt, Medier och Samhälle. En introduktion till politisk kommunikation*, Stockholm: SNS förlag, 2009

TidningsUtgivarna *Branschfakta 2017 (juni)*, 2017 tillgänglig:
http://tu.se/wp-content/uploads/2016/03/Mediefakta_sajten_2017_juni_16.pdf (hämtad 2017-11-13)

Wilsby, Christer *E-post att lita på. En guide om hur man skyddar sin e-post mot olika hot.*
Stockholm: IIS, 2010, tillgänglig: https://www.iis.se/docs/E-post_att_lita_pa1.pdf (hämtad 17 oktober 2017)

Bilaga 1: Kodschema

Form:

1. I vilket tidning är nyheten publicerad?

1. Dagens Nyheter
2. Svenska Dagbladet
3. Aftonbladet
4. Expressen

2. År, månad och dag som nyheten är publicerad?

(år-månad-dag nummer ex 17/08/24)

3. Förekommer nyheten på förstasidan

0. Nej
1. Ja, största nyheten på förstasidan
2. Ja, men ej största nyheten på förstasidan

Kommentar: Om det är två lika stora nyheter på förstasidan och "Transportstyrelsen" är en av dem så räknas den som den största nyheten.

4. Artikelformat

1. Nyhet
2. Reportage
3. Intervju
4. Övrigt eller odefinierbart

5. Vilket utrymme har nyhetsartikeln fått...

1. Notis
1. Kvartssida/spalt
2. Halvsida
3. Trekvartssida
4. Helsida
5. Uppslag

6a. Finns det en faktaruta och vad handlar den största om?

0. Nej, faktaruta saknas
1. Ja, fakta om händelsen (exempelvis sammanfattande/"detta har hänt")
1. Ja, om en eller flera personer (exempelvis om personens karriär eller en persons åsikter och tankar om händelsen)
2. Ja, fakta om enskild del av händelsen (tex vad är outsourcing, misstroendeförklaring etc.)
3. Ja, men berör övriga ämnen, det vill säga sådant som inte ryms inom ovanstående

6b. Finns det fler än en faktaruta och vad handlar den näst största om?

0. Nej
1. Ja, fakta om händelsen (sammanfattande/"detta har hänt")

2. Ja, om en eller flera personer (exempelvis om personens karriär eller en persons åsikter och tankar om händelsen)
3. Ja, fakta om enskild del av händelsen (tex vad är outsourcing, misstroendeförklaring osv?)
4. Övrigt

7. Foto: hur många foton finns

(skriv antal)

Kommentar: Hit räknas foton i artikeln, inte första sidan eller bildbyline.

8. Vad föreställer den största bilden

1. personfoto
1. genrebild
2. illustration eller grafik
3. övrigt
4. bild saknas

Kommentar: Hit räknas foton i artikeln, inte första sidan eller bildbyline. Med genrebild menar vi alla foton som illustrerar verksamheter, objekt, och liknande, helt enkelt allt som inte är personfoton. Illustration och grafik innefattar här tecknade bilder, nyhetsgrafik, kartor etc.

Innehåll:

9. Vilken är nyhetens primära sakområde (ämnet)?

1. **Transportstyrelsen:** när nyheten inriktar sig primärt på Transportstyrelsen som myndighet.
1. **Bakgrund till händelsen:** när nyheten inriktar sig primärt på att förklara bakgrunden till händelseförloppet, hur händelsen kunde ske.
2. **Outsourcing:** när nyheten inriktar sig på "utläggning av verksamhet på entreprenad"
3. **Följder och åtgärder:** när nyheten inriktar sig på vad och vilka som påverkas av händelseförloppet och hur samt vilka åtgärder som gjorts eller ska göras till följd av händelsen. Det kan till exempel handla om åtgärder som skärpta regler och lagändringar eller följder så som vilka personliga uppgifter som har läckt ut om enskilda individer (t.ex hälsouppgifter som Transportstyrelsen får i samband med att man tar körkort).
4. **Säkerhet:** när nyheten inriktar sig på landet och/eller allmänhetens säkerhet och IT-säkerhet. Vilka säkerhetsluckor som bildats.
5. **Felaktig tjänsteutövning:** när nyheten inriktar sig primärt på t.ex. person som misskött sig och sekretessbrott.
6. **Regeringen:** när nyheten inriktar sig primärt på Regeringen som grupp
7. **Oppositionen:** när nyheten inriktar sig primärt på oppositionen som grupp
8. **Enskild politiker:** när nyheten inriktar sig primärt på enskilda politiker och inte som grupp
9. **Annan person:** när nyheten inriktar sig primärt på en person som inte stämmer överens med någon av ovanstående beskrivningar.
11. **Sammanfattning:** när nyheten inriktar sig på att sammanfatta händelseförloppet ex. "Det här är IT-skandalen"

12. **Misstroendeförklaring:** när nyheten fokuserar på misstroendeförklaringar mot regeringen och/eller enskild politiker av hela eller delar av oppositionen.

20. **Övrigt:** när nyheten inriktar sig primärt på något annat som inte ryms inom ovanstående.

Kommentar: Här anges det primära sakområde som präglar nyhetsartikeln, alltså det sakområde som förekommer i rubrik, ingress och är mest förekommande och får mest plats i artikeln, faktarutor räknas inte in här.

10. Vilken är nyhetens sekundära sakområde (ämnet)?

Se variabel 9.

Kommentar: Här anges det sekundära sakområde som präglar nyhetsartikeln. Saknas ett sekundärt sakområde, vilket kan vara fallet i till exempel korta notiser, kodas detta som "saknas". Faktarutor räknas inte in här.

11. Står det uttryckligen att nyheten berör IT-säkerhet

0. Nej

1. Ja

Kommentar: Ordet behöver nödvändigtvis inte nämnas om det på annat sätt tydligt i artikeln framgår i klartext att det som skett rör IT-säkerhet.

12. Handlar artikeln i huvudsak om sak eller person?

• personer

1. sak

Kommentar: En artikel som låter sakfrågan bli sekundär och där man istället låter en enskild person fronta händelsen kodas som person, medan en artikel där man låter sakfrågan stå i fokus kodas som sak. Det innebär att en artikel som till exempel handlar om att en politiker avgår från sin post kan kodas som både sak och person, det som avgör är om artikeln i fråga fokuserar på hans avgång eller på hen som person. I exemplet var avgången sakfrågan, vilket gjorde att fokus på avgången kodas som sak medan fokus på hans privatliv, personliga åsikter och handlande kodas som person.

13. Får läsaren veta vad händelsen har för följder för allmänheten?

0. Nej

1. Ja

Kommentar: Här tittar vi på vilken typ av information som förmedlas till medborgarna, blir de informerade om vilken risk outsourcingen hade och hur det påverkar dem?

Aktörer:

14a. Hur många aktörer förekommer i artikeln?

(skriv en siffra)

Kommentar: Till aktörer räknades exempelvis personer, företag, myndigheter, partier och organisationer som figurerar i artiklarna, antingen genom att de omnämns eller kommer till tals (det beror på vilken variabel det berör).

14b. Hur många namngivna individer förekommer i artikeln?

(skriv en siffra)

15a. Förekommer politiska aktörer?

0. Nej

1. Ja

Kommentar: Hit räknas aktiva politiker i Sverige.

15b. Förekommer myndighetspersonal som aktörer?

0. Nej

1. Ja

Kommentar: Med myndighetspersonal avses personer som är eller har varit anställd hos en svensk myndighet.

15c. Förekommer sakkunniga expert som aktörer?

0. Nej

1. Ja

Kommentar: Hit räknas personer som har utbildning eller arbetserfarenhet inom området såsom exempelvis IT-konsulter eller säkerhetsexperter.

15d. Förekommer övriga expert som aktörer?

0. Nej

1. Ja

Kommentar: Hit räknas experter som förekommer i artiklarna men som saknar utbildning eller arbetserfarenhet, till exempel ekonomer.

15e. Förekommer privatpersoner som aktörer?

0. Nej

1. Ja

Kommentar: Med privatpersoner avses representanter för allmänheten. Det vill säga personer som representerar sig själva och som därmed inte omskrivs eller talar utifrån en yrkesroll.

15f. Förekommer medier som aktörer? (andra nyhetsmedier såsom SVT, DN, osv)

0. Nej

1. Ja

16a. Primär aktör som blir omnämnd, det vill säga inte pratar eller uttrycker sig? (hit räknas också refererade källor)

0. Saknas

- Säpo, som organisation och aktörer anställda på Säpo
- 1. IBM, företaget och personal på företaget
- 2. Säkerhetsexpert, om det står uttryckt i artikeln att det är en säkerhetsexpert
- 3. Övrig expert, alla andra experter som förekommer och odefinierade experter
- 4. Försvarsmakten
- 5. Anonyma källor
- 6. KU Andreas Norlen?
- 7. Privatperson
- 8. Övriga myndigheter, landsting och kommun (personal och som grupp)

9. Transportstyrelsen som myndighet.
10. Maria Ågren, fd generaldirektör på Transportstyrelsen
11. Rolf Annerberg fd ordförande på Transportstyrelsen
12. Jacob Gramenius, ställföreträdande generaldirektör Transportstyrelsen
13. Katarina Fröberg, chef för körkortsfrågor vid Transportstyrelsen.
14. Jonas Bjelfvenstam, nuvarande generaldirektör på Transportstyrelsen
19. Övriga anställda på Transportstyrelsen
20. Stefan Löfven (S) statsminister
21. Ann Linde (S)
22. Emma Lennartsson, statssekreterare
23. Anna Johansson (S) fd infrastrukturminister
24. Anders Ygeman (S) fd inrikesminister
25. Peter Hultqvist (S) försvarsministern
28. Regeringspersonal, ex pressekreterare
29. Övriga politiker som tillhör Socialdemokraterna
30. Oppositionen och övriga politiker som tillhör oppositionspartierna: som inte nämns nedan, om det flera som nämns i oppositionen lika många gånger och de är primär eller sekundär så kan de klumpas ihop.
31. Ebba Busch Thor (KD)
32. Anna Kinberg Batra (M)
33. Jan Björklund (L)
34. Annie Lööf (C)
35. Jimmie Åkesson (SD)
36. Jonas Sjöstedt (V)
37. Mikael Oscarsson (KD)
40. Andra nyhetsmedier & journalister som inte nämns nedan
41. DN
42. SVT
43. TT

Kommentar: Till aktörer räknades exempelvis personer, företag, myndigheter, partier och organisationer som figurerar i artiklarna, antingen genom att de omnämns eller kommer till tals (det beror på vilken variabel det berör).

16b. Sekundär aktör som blir omnämnd, det vill säga inte pratar eller uttrycker sig?
Se variabel 16.

17a. Primär aktör som kommer till tals mest, genom pratminus och citat?
Se variabel 16.

17b. Sekundär aktör som kommer till tals mest, genom pratminus och citat?
Se variabel 16.

18a. Hur många kvinnor förekommer i artikeln?
(uppge antal)

18b. Hur många män förekommer i artikeln?

(uppge antal)

Tendenser:

19. Är tonen i texten alarmerande eller lugnande?

- 0 Alarmerande
- 1. Lugnande
- 2. Varken eller alternativt går ej att avgöra

Kommentar: Alarmerande innebär att läsaren genom texten varnas och uppmanas. Till exempel bedöms texter som talar om hur läsaren drabbas och hur man kan skydda sig, vilka konsekvenser och risker det inträffade medför för läsaren och/eller riket samt texter av slaget “så här många företag och myndigheter brister i IT-säkerhet” eller “dessa uppgifter har läckt ut” som alarmerande. Om de däremot skriver om att det antagligen inte så mycket information som läckt eller hur bra politikerna har agerat för att undvika en katastrof räknar vi det till lugnande.

20f. Sakgestaltning

- 0. saknas
- 1. dominerar
- 2. förekommer

Kommentar: Här avses artiklar där innehållet har relevans för det politiska sakinnehållet, det vill säga vad som har hänt, vad någon har föreslagit eller vad någon har sagt.

När det gäller alternativet “dominerar” bedöms det utifrån artikelns helhetsintryck, vid tveksamma fall läggs särskild vikt på rubrik, ingress och artikelns röda tråd. Alternativet “förekommer” skall användas om delar av artikeln är skriven på ett sådant sätt som frångår den dominerande gestaltningsformen. Exempelvis kan en spelgestaltad artikel inneha stycken som fokuserar på sakfrågan, vad som har hänt och vem som har sagt vad utan att detta gestaltas som spel. I det fallet anges sakgestaltning som förekommande.

20g. Spelgestaltning

- 0. saknas
- 1. dominerar
- 2. förekommer

Kommentar: Här avses artiklar vars innehåll behandlar spel, strategi, relationer mellan aktörer och på hur politik bedrivs. I de fall artiklarna behandlar politik kommer också de artiklar som fokuserar på politiker som privatpersoner istället för som företrädare för en viss politik att koda som spelgestaltning. Samma sak gäller artiklar som handlar om eventuella framgångar eller motgångar för politiker. Viktiga indikatorer på spelgestaltning är ord som till exempel ”vinnare” och ”förlorare”, samt spel-, sport- och krigsmetaforer.

När det gäller alternativet “dominerar” bedöms det utifrån artikelns helhetsintryck, vid tveksamma fall läggs särskild vikt på rubrik, ingress och artikelns röda tråd. Alternativet “förekommer” skall användas om delar av artikeln är skriven på ett sådant sätt som frångår den dominerande gestaltningsformen. Exempelvis kan en spelgestaltad artikel inneha stycken som fokuserar på sakfrågan, vad som har hänt och vem som har sagt vad utan att detta gestaltas som spel. I det fallet anges sakgestaltning som förekommande.

21. Är nyheten i huvudsak...

0. odefinierbart
1. koncentrerad på fakta
 - spekulativ

Kommentar: Med spekulationer avses om skribenten spekulerar i möjliga konsekvenser eller vad som har hänt. Här bedöms ordval som *antagligen, det skulle kunna vara, kan vara, tror, det inte så troligt, mycket möjligt osv* som spekulativa. Om de istället säger: *vi vet säkert, detta har hänt, osv* räknar vi det som fakta. Denna definition av spekulationer gäller även för de kommande fyra punkterna.

Oavsett vilken gestaltsform som dominerar i artikeln kan den kodus som antingen spekulativ eller koncentrerad på fakta. Detta då vi här tar hänsyn till om fakta redovisas eller om spekulationer blir synliga, helt oberoende av hur detta gestaltas. Det innebär att en artikel som bedöms som spelgestaltad även kan kodus som att den i huvudsak är koncentrerad på fakta och vice versa.

22a. Spekulationer om säkerhet?

0. förekommer ej
1. förekommer

Kommentar: Här avses spekulationer rörande säkerhet, både IT-säkerhet och samhällssäkerhet. Sakkunniga experters utlåtande bedöms inte som spekulationer eftersom de kunskap inom området för att kunna göra kvalificerade gissningar baserade på erfarenhet och fakta. Utan det är när tidningarna/journalisten/intervjupersoner tillåts spekulera utan att grunda det på fakta.

22b. Spekulationer om avgång

0. förekommer ej
1. förekommer

Kommentar: Här avses spekulationer om eventuella politikernas avgång, sådana som inte har meddelats än utan som tidningarna/journalisten/intervjupersoner tillåts spekulera om i texten.

22c. Spekulationer om konsekvenser för landet och allmänheten (retrospektiva spekulationer)

0. förekommer ej
1. förekommer

Kommentar: Här avses spekulationer om exempelvis hur allmänheten såväl som riket påverkas av de uppgifter som man vet har läckt ut och vilka konsekvenser det orsakar både allmänheten och landet.

23. Förekommer ordet IT-skandal

0. Nej
1. Ja, redan i rubrik
1. Ja, först i ingressen
2. Ja, men först i övrig text

Kommentar: I och med denna variabel kan vi kolla när uttrycket började användas och vilken tidning som myntade uttrycket.

24. Förekommer ordet Regeringskrisen

0. Nej

1. Ja, redan i rubrik

2. Ja, först i ingressen

3. Ja, men först i övrig text